

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lukáš Mihál

**Židovské náboženské právo
(Halacha)**

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Židovské náboženské právo (Halacha) vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci, dne 25.07.2014

Lukáš Mihál

Děkuji svému školiteli, panu JUDr. Petru Osinovi, PhD., za jeho trpezlivost a ochotu být mi nápomocen v procesu psaní diplomové práce na téma Židovské náboženské právo (Halacha) vždy, kdy to bylo potřeba.

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	EX NIHILO NIHIL	7
2.1	JUDAIZMUS A HALACHA	8
3	BIBLIA ALEBO TANAKH?	16
3.1	TÓRA	18
3.1.1	613 MICVOT	19
4	TALMUD	21
4.1	MIŠNA	22
4.2	GEMARA	25
5	TOSEFTA	27
6	MIDRAŠ	31
7	RABÍNSKE RESPONZÁ	36
8	ZBIERKY ZÁKONOV	41
8.1	MIŠNE TÓRA	43
8.2	ARBA'AH TURIM	49
8.3	SHULHAN ARUKH	51
9	ZÁVER	53
10	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	54

1 ÚVOD

Predkladaná diplomová práca pojednáva o problematike Židovského náboženského práva, Halacha, ktorého pôvod, podľa talmudických tradícií, spadá do momentu B_žieho darovania Tóry na hore Sinai; Tóry ako svätej knihy v písanej forme, Tóra she-bi-khetav, do ktorej je B_hom vložených 613 prikázaní, micvot, a zároveň i ústnej Tóry, Tóra she-be-al peh.

Cieľom práce je systematicky zhrnúť matériu zdrojov Židovského náboženského práva tak, aby predstavovala stručný úvod do problematiky prameňov Židovského náboženského práva. Diplomová práca prezentuje systematickú, stručnú analýzu jednotlivých zdrojov s dôrazom na písané Právo, ústne Právo a rabínsku literatúru; analyzuje a hodnotí Tanakh, Talmud, Toseftu, Midraš, rabínske responzá a kodexy rabínskeho Judaizmu. Celkovú prácu však vnímame ako syntézu Židovského náboženského práva, pretože je celkovým súhrnom, prierezom prameňov Halachy, a jednoduchým, ľahko pochopiteľným úvodom do problematiky.

Pri zostavovaní diplomovej práce sme základné informácie čerpali z publikácií ako Dějiny židovského národa, Judaismus od A do Z: slovník pojmov a termínů, Judaismus: Zjevení a tradice, Modern Halakhah for Our Time, Encyclopaedia Judaica¹, ktorá odkazuje na ďalšiu literatúru. Najväčším problémom pri bádani bol nedostatok relevantnej literatúry v Slovenskom alebo Českom jazyku, čo rezultovalo do zvýšeného počtu citácií internetových zdrojov alebo cudzojazyčnej literatúry.

Práca sa člení do kapitol, z ktorých kapitoly dva, tri, štyri, osem sa rozpadajú do podkapitol. Kapitola EX NIHILO NIHIL uvádza do celkovej problematiky, vyjadruje súvzťažnosť pojmov Izrael, Žid, Judaizmus, Halacha. Kapitola BIBLIA ALEBO TANAKH vysvetľuje pojem Biblia/Tanakh, pomenúva knihy nachádzajúce sa v Tanakh; špecifická pozornosť je venovaná Tóre. Kapitola TALMUD popisuje koncept Talmudu, jeho dve zložky Mišna a Gemara. TOSEFTA je kapitola analyzujúca jeden z najzáhadnejších textov formatívneho obdobia rabínskeho judaizmu a jeho vzťah voči Mišne. Kapitola MIDRAŠ predstavuje čitateľovi svojráz tohto typu rabínskej literatúry. RESPONZÁ, še'elot u-tšuvot,

---

¹ JOHNSON, Paul. Dějiny židovského národa. Praha: ROZMLUVY, 1995, 591 s., ISBN 80-85336-31-6.; NEWMAN, Ja'akov - SIVAN, Gavri'el. Judaismus od A do Z: slovník pojmov a termínů. Praha: Sefer, 1992, 248 s. ISBN 80-900-8953-4; FISHBANE, Michael A. Judaismus: Zjevení a tradice. 3. vydanie, Praha: PROSTOR, 2003, 192 s., ISBN 80-7260-086-9.; RACKMAN, Emanuel. Modern Halakhah for our time. Hoboken, N.J.: Ktav Pub. House, 1995, 195 p. ISBN 08-812-5295-6.; SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 1-22. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, ISBN 978-0-02-865928-2 (set).

definuje typ literatúry poskytujúcej autoritatívne odpovede na otázky halachickej, právnej povahy, respondentovi, približuje jej historický vývin až po súčasnosť. Kapitola ZBIERKY ZÁKONOV definuje význam pojmu kodifikácia a odpovedá na otázku, či je možné v Judaizme kodifikovať zákonníky, keď najvyšším zákonodárcom je podľa Judaizmu B_h.

Systematické rozdelenia prameňov Židovského náboženského práva podľa ich, ak sa to dá tak v Halache nazvať, právnej sily, je nanajvýš komplikované, pretože špecifikom tohto právneho systému je práve roztrieštenosť, difúzia jeho prameňov medzi obrovský počet textov z rôznych období a miest, písaných rozličnými jazykmi, ktoré používajú odlišnú rétoriku. Práca je vzhľadom na tieto skutočnosti systematicky rozložená na úvodnú časť a hlavnú časť počínajúcu kapitolou BIBLIA ALEBO TANAKH, pričom jednotlivé kapitoly sú radené podľa dôležitosti, ktoré na základe výskumu autora v Halache majú.

2 EX NIHILO NIHIL

Izrael, žid, Judaizmus, Halacha. Pojmy, ktoré sú na seba úzko prepojené, pričom bez prvých menovaných nie sme schopní pochopiť význam a zmysel posledného - Židovského náboženského práva zvaného aj Halacha.²

Izrael je meno prvý raz udelené patriarchovi Jakubovi po jeho zápase s anjelom u Jaboku.³ Naznačuje niekoho, kto dosiahol víťazstvo, B_žieho víťaza. Neskôr sa tento názov zaužíval pre Jakubových potomkov, dvanásť izraelských kmeňov. Kolektívny názov Jisra'el sa vzťahoval na Izraelitov až sa stal ustáleným názvom pre celý židovský ľud.⁴ židom je potom člen izraelského národa. Podľa Židovského náboženského práva je Židom⁵ ten, kto sa narodil zo židovskej matky alebo kto konverziou, tzv. gijur, prijal podľa Židovského náboženského práva Judaizmus.⁶

V dejinách vystupujú Izraeliti ako najhúževnatejší národ, čoho dôkazom i symbolom je mesto Hebron⁷, oplývajúce úchvatnou a posvätnou krásou, nachádzajúce sa 32 kilometrov južne od Jeruzalema v Judskom pohorí v nadmorskej výške 900 metrov. V týchto miestach začali dejiny Izraelitov pred štyri tisíc rokmi. Je to oblasť, v ktorej sa zrkadlia dlhé, tragické dejiny Izraelitov, Židov a ich bezkonkurenčná schopnosť prekonávať rany osudu.⁸ Je to národ, ktorý si vytvoril odlišnú a špecifickú identitu skôr než ktorýkoľvek z dochovaných národov, a túto si udržali cez celé tisícročia až do dnešných dní.⁹ Židia sú národ, ktorý zotrúva vo viere, že rozpoznali B_žskú schému pre ľudskú rasu, v ktorej ich vlastná spoločnosť mala pôsobiť ako lodivod, stoja v samom strede úsilia dať ľudskému životu vznešený zámer.¹⁰ Základným kameňom tejto špecifickej identity, vznešeného zámeru, je svetonázor, presvedčenie, filozofia, viera, pre ktorú sa zaužíval pojem Judaizmus.

---

² Keď pripustíme, že slovo halacha označuje to isté ako obyčaj, bežná norma, môžeme ho odvodzovať od slovesa halach, chodiť, ísť. V aramejčine znamená toto slovo právo a tiež bežné právo, ktoré vošlo do existencie vďaka tradovaniu a ľudovému obyčaju. Pôvodne sa tento termín používal iba pre označenie konkrétneho práva alebo rozhodnutia v konkrétnej veci, ktoré bolo vynesené uvádzacou frázou „toto je právo dané Mojžišovi na Sinai“ až sa z neho stalo označenie pre celý systém Židovského náboženského práva.

³ Jabok – rieka tečúca východom Jordánu, na severe tvoriaca prírodnú hranicu s kráľovstvom Sionu, kráľovstvom Amorejcov, a hranicu medzi Trans – Jordánskymi kmeňmi Izraela a Amonitmi.

⁴ NEWMAN, Ja'akov - SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmu a termínů*. Praha: Sefer, 1992, s. 63, 247, 248.

⁵ Podľa stupňa náboženskej horlivosti rozdeľujeme Židov v Štáte Izrael na: charedov – veľmi zbožní, či ultraortodoxní, datov – náboženský či pravoverní, masortov – tradicionalistický, chilonov – svetskí, chofšov – voľnomyšlienkarov.

⁶ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 248.

⁷ Mesto Hebron bolo naprieč dejinami v dŕžave Kanaánov, Edómitov, Helénov, Rimanov, Byzantíncov, Frankov, Mamelúchov, Turkov. Ak si položíme otázku kde je ich sláva, kde sú dnes. S nadsázkou môžeme povedať, že zmizli v dejinách. Zato, na druhú stranu, sú Židia s ich identitou v Hebrone stále už štyri tisíc rokov.

⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Praha: Rozmluvy, 1995, s.15.

⁹ Tamtiež, s. 15.

¹⁰ Tamtiež, s. 15.

2.1 JUDAIZMUS A HALACHA

V najširšom slova zmysle definujeme Judaizmus ako termín označujúci celý kultúrny, sociálny a náboženský systém ľudu Izraela, „židovskú kultúru“.¹¹

V špecificky náboženskom zmysle Judaizmus môžeme determinovať ako náboženský výraz židovského ľudu, ktorý vychádza z Tóry, o ktorej veril, že mu bola daná B_hom, a z učenia, ktoré na základe Tóry rozpracovali učenci s cieľom posvätiť ľudské jednanie a viesť človeka bližšie k B_hu.¹² Judaizmus je vyznanie inšpirované Tanakhom, či vierou v jedného B_ha, Stvoriteľa a Vládcu všetkého, z ktorého B_žej vôle bolo zjavením na hore Sinai udelené židovskému ľudu Desatoro prikázaní, Tóra a predpisy.¹³ Ústredným aspektom Judaizmu je viera v jedného B_ha – monoteizmus. Judaizmus je skôr spôsob života¹⁴ než len náboženstvo, pohlcujúci človeka v jeho celistvosti, zahŕňajúci úplný súhrn židovského učenia¹⁵ s Tórou ako jeho fundamentálnym textom, ústnou tradíciou reprezentovanou neskoršími textami ako napr. Mishna¹⁶ a Gemara, spoločne nazývanými Talmud, a inými starovekými prameňmi.¹⁷

B_h je centrom systému Judaizmu, je suverénom, skrz neho je právo, on je tvorcom¹⁸ morálnych hodnôt a všetka moc, ktorú vykonáva človek nad človekom, je daná človekovi B_hom samým, pričom v pochybnostiach musí byť, s odvolaním sa na písané a ústne Právo, dokázané, že B_h moc, ktorá má byť vykonávaná človekom, (ne)delegoval na človeka.¹⁹ Musí zostať zachované pravidlo, že žiaden človek nemá moc väčšiu ako mu bola B_hom zverená.²⁰ V tom istom okamihu platí, že bez ohľadu na status, ktorý človek v spoločnosti má, je subjektom B_žích zákonov.²¹ B_h píše v Tanakh zákony – legislatíva v celom Pentateuchu²² je iba od neho – žiadnemu izraelskému kráľovi nebolo nikdy dovolené formulovať zákonník - odchylne od ostatných vtedajších mezopotámskych kultúr, ktorých zákonníky, hoci sa o nich tvrdilo, že vychádzajú z božskej inšpirácie, formulovali a zavádzali jednotliví kráľovia²³, a preto sa mohli zrušiť alebo zmeniť, a boli v podstate profánne. Mojžiš (a neskôr Ezechiel, skrze ktorého B_h zákony reformoval) bol prorokom, nie kráľom,

¹¹ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 77.

¹² FISHBANE, Michael A. *Judaismus: Zjevení a tradice*. Praha: Prostor, s. 22.

¹³ Tamtiež, s. 22.

¹⁴ *Judaism*. [online] Wikipedia.org [cit. 10. 5. 2014] Dostupné na <<http://en.wikipedia.org/wiki/Judaism>>

¹⁵ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 77.

¹⁶ *Judaism*. [online] Wikipedia.org [cit. 10. 5. 2014] Dostupné na <<http://en.wikipedia.org/wiki/Judaism>>

¹⁷ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 77.

¹⁸ RACKMAN, Emanuel. *Modern Halakhah for Our Time*. Hoboken, N.J.: Ktav Pub. House, 1995, s. 31.

¹⁹ Tamtiež s. 18.

²⁰ Tamtiež, s. 18.

²¹ Tamtiež, s. 16-18.

²² Pentateuch – prvých 5 kníh podľa tradície napísaných Moshem/ Mojžišom

²³ Napr.: Chammurabi, Ištar

a božským médiom, nie panovníckym zákonodarcom, a preto v zákonníku, ktorý dostali a zároveň prijali Izraeliti od B_ha neexistuje hranica medzi náboženským a profánnym, medzi občianskym, trestným a mravným zákonom, všetko je zlúčené v jedno.²⁴ Teda práve suverenita jediného B_ha a všetka moc od neho odvodzovaná, bola v čase vzniku Judaizmu revolučnou koncepciou, ktorú Judaizmus priniesol²⁵, a ktorou poprel svetový názor v mezopotámskych kultúrach založený na koncepcii spoločenstva bohov.²⁶ Suverenita B_ha a jeho autorita je platná dnes rovnako tak ako v minulosti. Táto autorita, jedinečnosť B_ha bola prehlásená v 12. storočí prostredníctvom filozofa, lekára a halachistu Maimonida za jeden z 13 princípov židovskej viery, ktoré sa za jeho života stretli s odmietaním, no ktoré sú dnes pre ortodoxný judaizmus dogmami; týmito základnými princípmi sú: B_h existuje, B_h je jediný, B_h je netelesný, B_h je večný, iba k B_hu sa patrí modliť sa, B_h sa zjavil, Mojžiš je a zostane najväčším prorokom, Tóra je B_hie zjavenie, Tóra je nezmeniteľná, B_h je vševedúci, B_h je nanajvyš spravodlivý, Mesiáš príde, zosnulí vstanú z mŕtvych.²⁷

Teocentrizmus²⁸ bola a je na jednu stranu liberálna sila, ktorá odvolaním sa na B_ha ako jediného zákonodárcu liberuje človeka povinnosti plniť príkazy priečiace sa B_hiemu zákonu, no zároveň pôsobila a pôsobí ako reštrikcia, ktorá zaväzovala i do dnešných dní zaväzuje človeka k plneniu povinností voči sebe²⁹ a voči blížnemu.

Unikátny dvojstranný vzťah B_h – človek je v Judaizme založený na zmluve medzi Abrahámom, jeho potomstvom a B_hom rituálne vyjadrený vo forme obriezky mužského pokolenia.³⁰ B_h v Judaizme nie je abstraktný, neosobný, ale je vždy ten, ktorý koná, zjavuje Tóru, riadi osud národa. S prihliadnutím na tieto aspekty, vo svojej rozvinutej forme je Judaizmus dvojvrstvový systém vyvažujúci a integrujúci abstraktné poňatie B_ha s každodenným životom viery založenom na konkrétnom prežívaní B_ha ako prítomnosti a vyjadrujúci skutočnosť „monoteizmu zmluvy“, ktorý má zákonodarný, právny charakter, a ktorý ovplyvňuje život veriaceho a praktizujúceho Žida od jeho narodenia po smrť, od zobudenia po usínanie.³¹ Aj keď Tóra požíva v Judaizme mimoriadnu úctu a má ústredný význam z hľadiska Židovského náboženského práva, je „len“ časťou Biblie, resp. Tanakh, a

²⁴ JOHNSON, *Dějiny židovského národa*. s.42.

²⁵ Napr.: v knihe I Sam. 8:5-22 požaduje židovský ľud kráľa, ktorý bude súdiť nad nimi a medzi nimi. Samuel ich varuje, že požadujú kráľa, ktorý bude nad Zákonom. B_h hovorí Samuelovi, že takáto požiadavka je odmietnutím B_ha ako jediného zákonodárcu.

²⁶ JOHNSON, *Dějiny židovského národa*. s. 41.

²⁷ FRANEK, Jaroslav. Judaizmus: kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve. s. 15.

²⁸ Teocentrizmu – myšlienkový smer, ktorého stredobodom B_h.

²⁹ RACKMAN, *Modern Halakhah for Our Time*, s. 18 a 27.

³⁰ FISHBANE, *Judaismus: Zjevení a tradice*, s. 22.

³¹ Tamtiež, s. 26.

spolu s Talmudom (deliacim sa na Mišna a Gemara), ostatnou halachickou literatúrou (Šulchan Aruch, rabínske rozhodnutia – responza etc.) sú prameňmi Židovského náboženského práva nazývaného aj Halacha, ktoré, ako každý iný právny systém, pozostáva z prvkov. V našom prípade z prvkov Sinaiského a rabínskeho pôvodu.

Z hľadiska charakteru/typu prvkov sa Židovské náboženské právo skladá z:

- a) písaného Práva - Tóra
- b) výkladu, interpretácie písaného Práva – výroky dochované tradíciou
- c) ústneho Práva
- d) múdrostí starších – výroky mudrcov, učencov
- e) zvykov - Minhag³²

Ad a) Podľa tradičného konceptu halachického Judaizmu písané Právo nie je súborom právne náboženských, etických noriem pochádzajúcich z rozličných prameňov, ale právom jednotným vo svojej podstate, obsahu a odhalením B_žej vôle, ktorá bola jedinečnou a neopakovateľnou historickou skutočnosťou na Sinai. Za toto právo považujeme knihu, Tóru, do ktorej je inkorporovaných 613 prikázaní - micvot³³

Ad b) V Židovskom náboženskom práve platí, že jediným zákonodarcom je B_h; túto premisu extrahujeme z veršov „Toto sú prikázania, ktoré vám dávam“ (Lev. 27:34), Sifra - , 13:7) hovorí ďalej, že „Od tohto okamihu žiadny prorok nemôže novelizovať.“ Proroci právo „iba“ interpretujú, vykladajú. Prikázania alebo zákazy, ktorých zdroj je v slovách Proroka alebo Písiem (tiež nazývaných Kabbala), sú vo všeobecnosti označované za prikázania Sinaiskej sily. Zakladajú sa na domnienke, že proroci prostredníctvom svojich výrokov iba interpretujú, dotvárajú zákon, Halachu, ktorá bola daná Mojžišovi na Sinai. Tak napr. odvodzujeme z Jeremiáša 32:44, „a podpíš listiny, zmluvy a zapečat' ich, a prizvi si svedkov,“ že podpis na listine za prítomnosti svedkov je Sinaiské právo (Git. 36a). Niektorí amorejci³⁴, na druhú stranu, dospeli k záveru, že sa v predmetnej veci výkladu Jeremiáša jedná iba o odporúčenie, ktoré nespadá pod definíciu práva zapísaného v Tóre. Ide o problémy disentu náboženských autorít vo veci v interpretácie výroku prorokov. Aby sa

---

³² VRIES, Benjamin De. Halakhah. In SKOLNIK, Fred – BERENBAUM, Michael (eds.) *Encyclopaedia Judaica: Second edition Volume 8 Gos-Hep*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 253.

³³ Tamtiež, s. 253.

³⁴ Amorejci – skupina rabínov aktívna v rozmedzí 250 – 500 po Kr., ktorá sa zaoberala výkladom Mishne halacha, kládla dôraz na štúdium Tóry, ktoré sa má stať každodennou súčasťou Žida.

predišlo odlišnému výkladu rovnakého textu, je už v Bybylonskom Talmude zakotvené výkladové pravidlo, že príkazy, ktoré sa nachádzajú v Tóre majú prednosť pred príkazmi obsiahnutými v Kabale . 10b; BK 2b; Nid. 23a).³⁵ Ďalšie výkladové pravidlo spočíva na téze, že kdekoľvek v Prorokoch a Písmach sú tvrdenia učinené formou príkazov a zákazov, považujú sa iba za vysvetlenie Tóry a majú rovnakú váhu, autoritu ako ústne Právo, ako tradícia, zatiaľ čo ak sa tvrdenia alebo príkazy prorokov vzťahujú k životnej udalosti „podanej“ vo forme naratívneho textu, sú rabínskeho pôvodu.³⁶

Ad c) ústne Právo zahŕňa interpretáciu písaného Práva, ktoré bolo podľa Písem odovzdané aj so všetkými detailmi a podrobnosťami na Sinai - Halacha daná Mojžišovi na Sinai v zúženom zmysle - a jeho logickú dedukciu.

Interpretácia písaného Práva pozostáva z dvoch elementov, a to skutočnosti B_žieho odovzdania textov Mojžišovi na Sinai v písanej podobe, ktoré boli zjavené ľudu Izraela až prostredníctvom interpretácie Písma pomocou zaužívaných hermeneutických pravidiel. Podľa talmudskej tradície čokoľvek odovzdané priamo tradíciou sa považuje za de-orayta, tzn. ako za predpísané biblickým zákonom³⁷, a je rovnakej právnej sily ako písané Právo na rozdiel od predpisov Halachy, tzv. micvot, odvodených iba prostriedkami interpretácie talmudských učencov³⁸ opierajúcich ich záväznosť o verše Tóry, tzv. de rabbanan³⁹.

Halachické ustanovenia odvodené interpretáciou Písma sa delia do troch kategórií:

- halacha daná na Sinai - účelom interpretácie takýchto ustanovení Halachy je vysvetliť ich a prepojiť s veršami Tanakh. Ich halachický obsah je jednoznačný.
- halacha, ktorá nebola daná na Sinai, ale bola odvodená učencami z veršov Tanakh, kde interpretácia smeruje vo väčšine prípadov „in media re“ a je zahrnutá vo význame verša.
- halacha, ktorá je inováciou a de rabbanan; účelom interpretácie je nájsť podporu pre ustanovenie v Písme (napr. rabínsky zákaz uzatvorenia manželstva príbuzných v druhom rade, odvodené z Lev. 18:30: „Preto zachovávajte, čo som vám zveril, a nechovajte sa podľa ohavných zvyklostí, ktoré sa dodržiavali pred vami. Nepoškrvňujte sa nimi. Ja som H_spodin, váš B_h.“ (Yev. 21a)).

---

³⁵ VRIES, Benjamin De. Halakhah. In SKOLNIK, Fred – BERENBAUM, Michael (eds.) *Encyclopaedia Judaica: Second edition Volume 8 Gos-Hep*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 253-257.

³⁵ Tamtiež, s. 253-257.

³⁶ Tamtiež, s. 251-258.

³⁷ NEWMAN– SIVAN, *Judaismus od A do Z...*, s. 77.

³⁸ Tamtiež, s. 77.

³⁹ De-rabbanan – doslovne „rabínske uzákonenie“ alebo „predpísané mudrcmi“; ELON, Menachem. *Jewish law: history, sources, principles* = Ha-mishpat ha-Ivri. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1994, 866 p.

Logickú dedukciu písaného Práva, imanentnej súčasti ústneho Práva, demonštrujeme na nasledovnom príklade. O niektorom ustanovení Halachy autori Talmudu hovoria ako o „samozrejmom“ čo znamená, že takéto ustanovenie nepotrebuje Tanakhický/ Biblický dôkaz⁴⁰, je považované za axiomatické⁴¹ (napr.: „ktokoľvek tvrdí o veci v držbe jeho blížneho, že mu patrí, musí predložiť dôkaz“). Do tejto kategórie patria taktiež fundamentálne koncepty Halachy ako napr. hazakah, princíp väčšiny etc.. Uvedený verš z Tanakh má za účel poskytnúť podporu halache; nie verš, ale logické zdôvodnenie a analógia je zdrojom práva.

Ad d) V talmudskej literatúre sa výraz *mi-divrej soferim*⁴² (pisárskeho pôvodu) používa v dvoch významoch:

- ako vyhlásenie, výrok, príkazanie, ktoré v princípe vychádza z Tóry, ale ktorého vysvetlenie je pisárskeho pôvodu,
- ako vyhlásenie, výrok, príkazanie prijatý/vynesený pôvodne traktátom, ako napr. „zákaz uzatvárania manželstva do druhého stupňa príbuzenstva je pisárskeho pôvodu“ (Yev. 2:4). Všetky príkázania, ktorých prameňom sú výroky učencov od Mojžiša až do súčasnosti, sú nazývané *de-rabbanan*. Tieto výroky, príkázania zahŕňajú: pozitívne nariadenia, tzv. *takkanot*⁴³, ktorých účelom je chrániť náboženské princípy a negatívne nariadenia, tzv. *gezerot*, ktoré majú primárne prevenčný charakter – chránia pred porušením príkazaní. Z verša „a ako ťa poučia podľa J_ho zákona; drž sa ich výroku a neuchýľ sa ani napravo ani naľavo!“ (Dev 17:11) bol učencami odvodený pozitívny predpis, príkaz riadiť sa výrokmi veľkého *bejt din*, tj. židovského súdu⁴⁴, nielen vo všetkých veciach viažucich sa k textu Tóry, no tiež v ďalších veciach, ktoré boli nutné uzákoniť, pričom zároveň obsahovali varovanie, aby bolo zabránené prestupovaniu nariadení. Rozdiel medzi konceptami *de-orayta* a *de-rabbanan* je zjavný pri skúmaní sankcií stanovených za priestupky/ previnenia rozličných kategórií a tiež sa stretávame s explicitným

---

⁴⁰ Tanaický/Biblický dôkaz – dôkaz, ustanovenie, ktoré musí byť nájdené v Tanakh/ Biblii

⁴¹ Axiomatické ustanovenie – ustanovenie, ktoré sa prijíma a bez dôkazov sa považuje za pravdivé.

⁴² *Sofer* – doslovne „traktát“.

⁴³ *Takkana*, pl. *Takkanot* – dosl. „nariadenie, dodatok“, ide o pravidlo, ktoré dopĺňa zákonodárstvo Tóry a zároveň má platnosť halachy. *Takkanot* uzákoňujú rabíni a židovské právne authority. Cieľom a účinkom *takkanot* musí byť v medziach ústneho Zákona, ich uzákonenie má napraviť nespravodlivosť alebo vyriešiť problém, ktorým sa doterajšie právne nariadenia nezaoberajú.

⁴⁴ *Bejt din* – dom súdu, t. j. židovský súd. V *bejt din* zasadajú najmenej tri kvalifikované osoby, zvyčajne rabíni, stálym predsedom súdu je *av bejt din*. Pôvodne boli tieto súdy troch typov: **Sanhedrin gdola** so 71 členmi, ktorý sa zaoberal všetkým záležitosťami celonárodného významu, ustanovením kráľa, veľkňaza a zriadením nižšieho *Sanhedrinu*; **Sanhedrin ktana** s 23 členmi, ktorý mal v právomoci hrdeľné tresty a pokuty; **bejt din** s tromi členmi, ktorý jednal vo veciach peňažnej povahy, obrátenia prozelitov etc.. V dnešnej dobe má *bejt din* výhradnú právomoc nad židovským obyvateľstvom vo veciach osobného statusu (napr. uzatvorenie manželstva, rozvodov etc.).

slovným spojením „nariadenia pisateľov“ v kontraste so slovným spojením „nariadenia Tóry“ (napr. Yev. 2:4; Par. 11:5–6). Ďalším „odhalením“ disentu medzi oboma princípmi leží v halachickom hľadisku, keďže platí pravidlo: „V prípade pochybností, ak ide o biblický príkaz, j

3b; TJ, Er. 3:4).

V súvislosti s výrokmi, nariadeniami mudrcov si kladieme otázku akú majú učenci zastúpení v bejt din autoritu vo vzťahu k tanakhickým/biblickým príkazom. Talmud definuje, že učenci majú právomoc zrušiť, anulovať biblický zákaz (Yev. 89b–90b) v určitých veciach, ako: napr. veci peňažnej povahy, na základe pravidla, že „odňatie vlastníctva, vyvlastnenie bejt dinom je platné“; rovnako tak v prípade omisívneho konania v zmysle „zdržať sa konania“ (shev ve-al ta'aseh), v ktorej je zakázané chytať sa a používať lulav a šofar⁴⁵ počas Sabbathu, pokiaľ to nie je vo verejnom záujme. Rabínsky zákaz v tomto prípade suspenduje aplikáciu biblického prikázania, bejt din má právomoc dočasne suspendovať účinnosť biblického nariadenia, aby vynútil svätenie. Podobne, súd môže uložiť trest bičovaním a iné tresty, ktoré nemajú oporu v Tóre, za účelom „stavby ochranného múru okolo Tóry“, pričom takéto výroky bejt dinu nesmú byť definované ako halachické prikázania/nariadenia, ktoré by mohli implikovať, že výroky bejt dinu majú charakter precedensu. Zároveň platí, že ak bejt din považoval za potrebné dočasne suspendovať pozitívne nariadenie Tóry alebo prekročiť jej zákaz za účelom privedenia komunity späť ku viere alebo jej záchrany od „pádu do pasce“ priestupkov/ hriechov, a to všetko v prítomnosti, bez ohľadu na budúcnosť, mohol tak urobiť. Klasickým príkladom je Eliášova obeta mimo chrám v dobe, kedy Jeruzalemský chrám jestvoval, pričom prinášanie obety B_hu mimo chrám bolo zakázané (Zev. 4b). Ďalej sa tanaichický/ biblický zákaz netýka kongregácie, ak väčšina jej členov nemôže byť príkazom z objektívnych príčin viazaná (BB 60b), suspendujú sa obmedzenia, ktoré by znamenali podstatnú stratu⁴⁶

30a).

Z hľadiska inštančného postupu platí, že žiaden súd nemôže zrušiť rozhodnutie iného dočasného súdu, iba že by bol súdom väčším v múdrosti a v počte⁴⁷ (Eduy. 1:5). Rozhodovacia činnosť, v konečnom dôsledku aj „judikatúra“ bejt dinu, sa skôr venovala dodržiavaniu takkanot, než nariadeniam Tóry samej, pretože v prípade nariadení Tóry nehrozilo riziko jej porušenia z nedbanlivosti, na rozdiel od dodatkov. Rozhodnutia

⁴⁵ Lulav – palmová ratolesť; Šofar – zvierací roh alebo trúba

⁴⁶ Viz. MK 2a

⁴⁷ Súd väčší v múdrosti a počte rozumej súd vyššej inštalácie.

a nariadenia boli, podľa dogmatickej koncepcie, prijaté a uzákonené na základe hlasovaní veľkého bejt dinu, ktorý disponoval právomocou rozhodovať a prijímať nariadenia vo všetkých veciach.

Ad e) Zvyk, hebrejsky minhag, zvyková rovina normatívneho Judaizmu, ktorý má vysokú náboženskú záväznosť za podmienky, že nie je v rozpore s vyššími úrovňami normatívy (napr. prikázaniami z Tóry – halacha mi-de-orajta).⁴⁸ V talmudskej literatúre má zvyk rozličné významy s rozličnou právnou silou, hoci všetky slúžia ako prameň Židovského náboženského práva. Rozlišujeme náboženský zvyk:

- na ktorý sa môžeme spoľahnúť v okamihu, keď je **halacha nejednoznačná**: „Každá halacha, ktorá je nejasná v bejt din a ty nepoznáš jej charakter, podstatu, chod' a pozri sa ako sa podľa nej správa spoločenstvo a správaj sa rovnako.“ (TJ, Pe'ah 7:5). Tento koncept zvyku je založený na téze, že ľudia ako celok, ako spoločenstvo sa nemýlia, a preto zvyk rozhodne záležitosť; zvyk má potom charakter halachy. V Babylonskom Talmude je táto ide vyjadrená spojením „Chod' a pozri sa ako je verejnosť zvyknutá konať.“ (Ber. 45a).
- ktorý nie je verejne vyhlásený za oficiálnu halachu. Rovnako ako v predchádzajúcom prípade účelom je ustanoviť pravidlo na miestach, v ktorých je halacha sporná, v súlade s existujúcim zvykom.
- ktorý je v rozpore s teoretickou halachou, no z dôvodu, že ide o verejný zvyk dodržiavaný spravodlivými ľuďmi, má právnou silu suspendovať halachu (TJ, Yev, 12:1; Sof. 14, ed. Higger, 270f.) a nahradiť ju.
- dodržiavaný vymedzenou skupinou ľudí (profesionálne zoskupenia, zbožní muži) v niektorých oblastiach náboženského, spoločenského alebo právneho života, ktorý ich v detailoch ortopraxie (rituály, liturgia etc.) odlišuje od ostatných, a ustanovuje miestne definovanú identitu;⁴⁹ takýto zvyk slúži ako zdroj, prameň Halachy, ktorý nemôže byť menený a má rovnakú právnou silu ako slová učencov.

Matéria prameňov Halachy je rozsiahla. Jednoducho povedané, Halacha je súbor Židovských náboženských zákonov, prikázaní odvodených z písanej a ústnej Tóry. Zahŕňa 613 micvot (prikázaní), ďalšie talmudické a rabínske právo, zvyky a tradície zhrnuté v Shulhan Arukh označovanom ako Zbierka Židovského práva.⁵⁰

---

⁴⁸ , Pavel.

. Praha: Libri, 2008, s. 154.

⁴⁹ , s. 154.

⁵⁰ LEWITTES, Mendell. *Jewish law: An introduction*. Northvale, N.J.: J. Aronson, 1994, 298 p.

Aký je význam Halachy, čo je jej účel, či a čím obohacuje človeka. Účelom Halachy, ako práva daného J_ho ľudu prostredníctvom Mojžiša na Sinai, je urobiť človeka šťastným skrz život podľa Halachy, pretože Halacha je predovšetkým o všeobjímajúcom vedomí, že sme B_žie stvorenia, že sme vyvolení (národ), a že na vyvolenie je možné odpovedať iba životom podľa Zákona, ktorý plynie s vedomím, že skutočný poriadok hodnôt spojuje niekoľko prvkov: „Na troch veciach spočíva svet: na Tóre, na bohoslužbe a na činoch lásky k blížnemu“ (Avot 1,2). Zákon by mal človek dodržiavať bez postranných myšlienok na vlastný prospech. Motiváciou pre dodržiavanie Tóry je láska (Sifrej Dt § 48, F.113).

Halacha ponúka nerozlučné spojenie s B_hom, čo zdôrazňujú slová Rabi Me'ira: „Študuj celým svojim srdcom a celou dušou, aby si spoznal moje cesty a strážil bránu mojej Tóry...Chráň svoje ústa od hriechu, očisti sa od viny a pochybení, posväť sa, a ja budem všade s tebou“ (Bra 17a).⁵¹ Halacha a jej systém, nie je samoúčelná; odráža úmysel B_ha, jediného zákonodárcu, urobiť J_ho ľud šťastným. To je dôvod darovania Halachy na Sinai – Zákona, ktorého idea spočíva na princípoch spravodlivosti, šťastia, lásky. A preto konštatujeme, že Melissos sa mýlil vo svojom výroku Ex Nihilo Nihil, pretože platí Nihil sine Deo.⁵²

---

⁵¹ STEMBERGER, Günter. *Klasické židovství: kultura a historie rabínské doby*. Praha: Vyšehrad, 2011, 237 s.

⁵² Nihil sine Deo – latinský výrok vo význame Nič nie je bez B_ha.

3 BIBLIA ALEBO TANAKH?

Biblia, Stará zmluva⁵³, Starý zákon⁵⁴ sú názvy, ktorými „nežidia“ označujú Židovské písma, či hebrejskú Bibliu. Označenie „starý“ je adekvátne v zmysle časovom, je ním limitovaná doba od Abraháma po Ezdráša a Malachiáša, cca od 13. storočia pred n.l. až do 2. storočia n.l., „nesedí“ však v zmysle základnom, principiálnom: Bolo B_žie zjavenie Abrahámovi menej hodnotné než Kristove zjavenie Pavlovi u Damasku? Z pohľadu kresťanského výkladu Písma ide v prípade „Starého zákona“ skôr o Zákon základný, resp. zakladajúci a otvárajúci bránu „Novému zákonu“, ktorý je pokračujúci a eschatologicky⁵⁵ integrujúci.⁵⁶

V zmysle Judaizmu je príliehavejším termínom pre označenie posvätných textov hebrejskej Biblie názov Tanakh, niekedy písané aj TaNaKh, ktorý je akronymom troch komponentov, z ktorých Tanakh pozostáva, a to Tóra (תורה) (Zákon), Neviim (נביאים) (Proroci) a Ketuvim (כתובים) (Písma alebo Spisy).⁵⁷ Všetky texty, ktoré sa v Tanakh nachádzajú, boli do Tanakh vybrané z B_žej inšpirácie a na jej základe sa stali záväzným pre Židovský ľud.

Proces výberu kníh do Tanakh je označovaný ako kanonizácia; týmto procesom rozumieme časový úsek zahŕňajúci zber, triedenie a selekciu textov, primárne z pohľadu ich autority a dôležitosti.⁵⁸ Podľa povahy textov, ktoré boli na báze kanonizácie do Tanakh zaradené, sa Tanakh skladá z piatich častí: a) legislatívnej, b) prorockej, c) poetickej, d) múdroslovnej, e) naratívnej.⁵⁹

Kanonizáciou bolo do Tanakh zaradených 24 spisov, ktoré sa, ako už bolo povedané, systematicky delia na: a) Tóra, b) Nevi'im, c) Ketuvim. Tieto tri časti sa ďalej delia, resp. obsahujú knihy:

---

⁵³ Stará zmluva – z gréckeho Palaia Diathéké

⁵⁴ Starý zákon – v kresťanskej terminológii je hebrejská Biblia – Tanakh „starým zákonom“ tým, že je „zákon“ nečitateľný kvôli „závoju“, prikrývke (gr. kalymna), ktorá je daná tým, že ešte neprišla „plnosť času“ v Ježišovi Kristovi. Až „v Kristovi“ (gr. en Christó) je kalymna zo základnej podoby Starého zákona sňatá.

⁵⁵ Eschatológia - v kresťanstve znamená, že kresťanstvo vyznáva pozitívne hodnoty a lineárny charakter dejín; dejiny nie sú ani cyklické, ani „bez začiatku a bez konca“, ale majú svoj počiatok, smerujú ku svojmu koncu, majú svoj cieľ a sú vedené Bohom.

⁵⁶ BALABÁN, Milan. *Hebrejské myšlení*. Praha: Herrmann a synové, 1993, s. 27.

⁵⁷ *JEWISH PUBLICATION SOCIETY BIBLE: THE ORDER OF THE BOOKS OF THE HOLY SCRIPTURES*. [online] breslav.com [cit. 18. 5. 2014] Dostupné na <<http://www.breslov.com/bible/>>

⁵⁸ SCHIFFMAN, Lawrence H. *Creating the Canon: The process and the product of the canonization of the Bible became the basis for a varied tradition of interpretation*. [online] myjewishlearning.com [cit. 18. 5. 2014] Dostupné na <http://www.myjewishlearning.com/texts/Bible/Origins_of_the_Bible/Other_Ancient_Texts/Bible_as_Ancient_Literature/Canonization.shtml>

⁵⁹ LAU, Meir Jisra'el Rav. *Praktický Judaismus*. Praha: P3K, 2012. s. 14.

- Tóra sa skladá z kníh Bereishith „Na počiatku...“ (gr. Genesis, Shemoth „Mená...“ (gr. Exodus), Vayiqra „A On zavola...“ (gr. Leviticus), Bamidbar „V divočine...“ (gr. Numeri), Devarim „Slová...“ (gr. Deuteronomium)

- Druhou kategóriou tanakhických/biblických kníh je Nevi'im pozostávajúca z dvadsať jedna kníh sledujúcich históriu Židov a históriu monoteizmu od čias Mojžišovej smrti a príchodu Izraelitov do Kanaánu okolo roku 1200 pnl. až po obdobie zničenia Prvého chrámu Babylončanmi a odvečenia Židov z Jeruzalema do Babylonu. Neviim sa delí na dve časti. „Prví proroci“ Jozue, Knihy Sudcov, Samuelove knihy, Kráľovské knihy; tieto knihy sú naratívne, na rozdiel od formou poézie písaných neskorších kníh, ktoré hovoria o zrade monoteistického ideálu, volajú po etickom chovaní a sú nazvané „Neskorí proroci“; tieto zahŕňajú knihy Izaiášova, Jeremiášova, Ezekielova a knihu dvanástich prorokov⁶⁰

- Treťou a poslednou časťou Tanakh je Ketuvim. Knihy tvoriace Ketuvim spolu navzájom nesúvisia s ohľadom na skutočnosť, že niektoré knihy sú historické, iné sú poetické etc.; Ketuvim pozostáva z knihy Žalmov, Prísloví, Jób, Pieseň piesní, Rút. Náreky, Kazateľ, Ester, proroka Daniela, Ezdráša, Nehemiáša, prvej a druhej knihy Kroník.⁶¹

Nielenže je Tanakh jediným písomným zdrojom autority Židovského náboženského systému, je takisto jeho prvým a autoritatívnym literárnym zdrojom, ktorý je národnou knihou pamäti a nádaže, výkladov a pokynov, príkazaní a dohovorov, vernosti a vzbury i dobrodenia a súdu. Obsahuje legálne príkazy, ktoré sú rozptýlené v knihách a kapitolách Pentateuch (Gen. 23:3–20; 31:41–43; Ex. 20–23; Lev. 5; 18–21; 24–25; 27; Num. 27:35–36; Deut. 1; 4–5; 15–17; 19–25).

Ďalším autoritatívnym literárnym zdrojom sú knihy Proroci a Písma. Z týchto zdrojov odvodzujeme spôsoby akvizície (Rut. 4; Jer. 32), monarchie (I. Sam. 8, I. Kráľov 21), zákonov zaoberajúcich sa trestnoprávnymi aspektami zodpovednosti páchatel'a (II. Kráľov 14:6) etc.. Je potrebné poznamenať, že Proroci a Písma obsahujú mizivé percento materiálu právneho charakteru. Pozornosť prorokov a kronikárov bola zameraná predovšetkým na vnútropolitickú a zahraničnopolitickú situáciu vtedajšej doby, na morálne, sociálne a náboženské problémy. Preto aj keď tieto zdroje hovoria o práve, nemôžu byť chápané za smerodajné pre celý systém Halachy s poukazom na absenciu ich začlenenia do právneho

---

⁶⁰ V hebrejčine sú knihy Tóry nazvané podľa prvého alebo druhého slova, ktorým začínajú, zatiaľ čo v gréčtine a latinčine názvy odrážajú obsah každej z kníh Tóry. Kniha Dvanástich prorokov pozostáva z kníh prorokov Ozeáša, Joela, Amosa, Abdiáša, Jonáša, Micheáša, Nahuma, Habakuka, Sofoniáša, Aggea, Zachariáša, Malachiáša. Viac vid'. TELUSHKIN, Joseph. *Jewish literacy: The most important things to know about the Jewish religion, its people, and its history*. New York: W. Morrow, 1991, 688 p.

⁶¹ *JEWISH VIRTUAL LIBRARY: EVERYTHING YOU NEED TO KNOW FROM ANTI-SEMITISM TO ZIONISM. AMERICAN-ISRAELI COOPERATIVE ENTERPRIS. Religion: The Tanakh*. [online] jewishvirtuallibrary.com [cit. 14. 6. 2014] Dostupné na <<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Bible/jpstoc.html>>

poriadku. Veľa z vedomostí Židovského práva z uvedeného obdobia možno nájsť v informačných zdrojoch vtedajšej právnej literatúry a všeobecnej literatúry. Za tieto zdroje považujeme papyrasy, Septuagintu, Philiove spisy, spisy Josepha, apokryfy a iné. Táto literatúra obsahuje niektoré halachot, ktoré sú zhodné s tými v talmudickej literatúre a ďalšie, ktoré sú s ňou v rozpore, čo môže naznačovať možný vývoj určitých noriem židovského práva alebo aj to, že táto literatúra zachovávala halachot, ktoré sa objavovali v talmudických zdrojoch, ale ktoré dnes už neexistujú.⁶² Veľká opatrnosť sa kladie na vyvodzovanie záverov z tejto literatúry, ktoré niekedy predstavujú názory malých siekt alebo dokonca jednotlivca; niekedy vykresľujú vplyv okolitého právneho systému alebo skutočnosť, že autor zapísal pravidlo židovského práva z preloženého textu v jeho zmenenej forme.

Nás pre účely tejto vedeckej práce zaujíma legislatívna časť Tanakh, ako aj ďalšie pramene Halachy, nachádzajúca sa v Tóre, ako jednom z primárnych písomných prameňov Židovského náboženského práva, pozostávajúcej z piatich kníh Mojžišových – Pentateuch, do ktorých bolo B_hom vložených, okrem iného, 613 prikázaní - micvot, ktoré sú z pohľadu Halachy nariadeniami najvyššej právnej sily.⁶³

3.1 TÓRA

Základnou normou pre všetky právne pramene Židovského náboženského práva je písaný Zákon - Tóra, ktorý dostal Židovský národ na hore Sinaj. Z neho odvodzuje Židovské právo svoju právnu platnosť a je základom, na ktorom sa sformovala Halacha.

Slovo Tóra je odvodené z kmeňa תורה, ktoré môžeme preložiť vo význame „učiť“ (cf. Lev. 10:11). Význam slova je preto „učenie“, „doktrína“ alebo „inštrukcia“; v Pentateuch alebo Chumash (päť kníh Mojžišových) je používané na jednu stranu pre označenie celého systému zákonov viažucich sa k špeciálnemu, či špecifickému subjektu, na inom mieste ako napr. v Deuteronomium 4:44 „a toto je Tóra, ktorú Mojžiš predložil deťom Izraela“ referuje slovo Tóra výhradne na Pentateuch, aby ho odlišila od zvyšku Tanakh. Tóra je zahrnutá v Židovskom národe úctou; generácie rabínov o nej hovoria ako o knihe, v ktorej sú odpovede na všetky otázky.⁶⁴

Na rozdiel od doposiaľ diskutovaného termínu Tóra, je z hľadiska Halachy podstatné delenie medzi písanou Tórou (Tóra she-bi-khetav) a Ústnou Tórou (Tóra she-be-al peh).

⁶² FISHBANE, *Judaismus: Zjevení a tradice*, s. 39.

⁶³ TELUSHKIN, Joseph. *Jewish literacy: The most important things to know about the Jewish religion, its people, and its history*. New York: W. Morrow, 1991, 688 p.

⁶⁴ CHANELE / תורה. TÓRA / TALMUD / MIDRAŠ. [online] chanele6019. wordpress.com [cit. 12. 7. 2014] Dostupné na <<http://chanele6019.wordpress.com/2011/05/25/tora-talmud-midrash/>>

Slovo Torot vyslovené napr. v Gen. 26:5, referuje k spomínaným dvom odnožiam Tóry, o ktorých sa traduje, že boli dané Mojžišovi na Sinaii (spolu s Dekalógom). Argument pre delenie Tóry na ústnu a písanú leží v Exodus 34:27: „Napíš si tieto slová, lebo na podklade týchto slov som uzavrel zmluvu s tebou a Izraelom!“; slovo „napíš“ (khetav) zakladá autoritu pre písané Právo, písanú Tóru - Tóra she-bi-khetav, zatiaľ čo slovné spojenie „na podklade týchto slov“ (al pi) je oporou pre ústne Právo, ústnu Tóru - Tóra she-be-al peh, ktorá označuje nábožensko-právnu literatúru, ustanovenia a tradície, ktoré nie sú priamo zmienené v piatich knihách Mojžišových (Pentateuch) v sebe zahŕňajúcich 613 micvot – príkazaní, ktoré sú pre Žida základom na jeho životnej ceste.

3.1.1 613 MICVOT

V Tanakh sa na Tóru odkazuje ako na P_nov Zákon, P_novu Tóru (Ex. 13:9 a nasl.) danú Mojžišom, Jakubovmu spoločenstvu ako dedičstvo (Deut. 33:4). V apokryfnej knihe Múdrosť Ben Sira je Tóra identifikovaná ako múdrosť. V ďalšom apokryfe sa stretávame s Tórou ako s knihou napísanou s cieľom priniesť pravdu a pravý dôvod (Arist. 161). Septuaginta, rovnako aj neskoršie latinské texty, hovorí o Tóre ako o zákone - nomos, pravdepodne vychádzajúc z pozorovania praktikujúcich Židov. Práve označenie Tóry za zákon je historickým nedorozumením, ktoré vzniklo z toho dôvodu, že v Judaizme je Tóra jedným zo základných prameňov náboženského práva a ako taká, podľa talmudskej tradície (Mak. 23b), obsahuje 613 príkazaní⁶⁵, micvot.⁶⁶ Micvot sú ultimatívne supraracionálne zákony zapísané v Tóre.⁶⁷ Podľa tradície zodpovedá celkový počet 248 kladných príkazaní, micvot ase, počtu údov, „výbežkov“ v tele, a 365 záporných príkazaní, micvot lo ta'ase, celkovému počtu dní v solárnom roku. V súčasnosti je dnes použiteľných celkom 270 micvot, z toho 48 kladných a 222 záporných.⁶⁸

V tanaickej terminológii zahŕňajú príkázania štyri odlišné kategórie: a) torot – doktríny a inštrukcie, b) chukim – štatúty, nariadenia, c) mišpatim – súdy, d) eidot – svedectvá. V dnešnej dobe je použiteľných celkovo 270 micvot: 48 kladných a 222 záporných.⁶⁹ Tóra

---

⁶⁵ Niektoré náboženstvá hovoria iba o 10 príkazaniach na kamenných doskách, ktoré dal B_h Mojžišovi na Sinai (Ex. 31:18). Ide o chybný výklad, pretože Tóra hovorí o Aseret ha-D'varim (Ex. 34:28, Deut. 4:13 and Deut. 10:4). V rabínskych textoch sa stretávame s Aseret ha-Dibrot. Pri lexikálnom výklade, slová d'varim a dibrot sú odvodené z hebrejského základu Dalet-Beit-Reish vo význame slovo, hovor, vec, a preto sa táto fráza expresis verbis prekladá ako Desať výrokov, Desať deklarácií alebo Desať slov, Desať vecí. V Judaizme hovoríme skôr o 10 okruhoch, kategóriách, do ktorých spadá 613 príkazaní.

⁶⁶ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 115.

⁶⁷ TAUBER, Yanki. *Reasoning The Stone*. [online] chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/2832/jewish/Reasoning-The-Stone.htm>

⁶⁸ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 116.

⁶⁹ Tamtiež, s. 115.

samotná rozlišuje medzi chukim a mišpatim, no bez toho, aby určila princípy ich diferenciácie. Aj z toho dôvodu klasická rabínska literatúra obsahuje formálnu diskusiu na problematiku micvot a ich delenia do kategórií, pričom zároveň tieto kategórie definuje. Mišpatim – sudy, reprezentujú zákony, ktoré by platili aj bez toho, aby boli v Tóre zapísané, „kodifikované“. Medzi takéto nariadenia patrí napr. zákaz lúpeže, modlárstva, incestu, vraždy. V ponímaní sekulárneho práva by sme hovorili o ius divine/ ius nature. Chukim – štatúty, nariadenia, na druhú stranu predstavujú nariadenia ako sú zákaz požívať mäso ošípaných, zákaz nosenia odevov z vlny a ľanu, sú dekrétmi B_žími, ktoré človek nemá ani kapacitu, ani právo spochybňovať, a zároveň ich ľudská myseľ nedokáže racionalizovať.⁷⁰Význam micvot spočíva v skutočnosti, že boli dané ľuďom, aby ich očisťovali (Gen. R. 41:1), aby ich posväcovali (Mekh. 89a), aby umožnili Izraelu získať zásluhy (Mak. 3:16). Rabbi Simeon ben Yoha bol zástancom výkladu dôvodov existencie Písma (doresh ta'amei di-Kera), ale nikdy sa neodvážil ísť nad rámec exegetického bádania (Kid. 68b. a nasl.) Ta'amei ha-Tora ("dôvody prikázaní") nie sú odhalené a nemali by byť odhalené (PES 119a; porov Sanh 21b.), "jarmo prikázaní", je potrebné chrániť, bez ďalšieho skúmania ich dôvodov, a preto neexistuje žiadna racionalizácia dôvodu existencie prikázaní v rabínskych zdrojoch. Rabíni nepredstavujú systematickú expozíciu dôvodov pre existenciu prikázaní, ale často poukazujú na ich náboženský význam alebo ich etické opodstatnenie. Eidot – svedectvá, tvoria prechodnú kategóriu medzi chukim a mišpatim. Eidot je micva, ktorá je s niečím príbuzná alebo niečo reprezentuje, napr. prikázanie obliecť si tefillin, odpočívať počas Sabbatu alebo jesť maceh počas Pesach. Jedná sa o príkazy, ktoré by ľudské ratio samé nevymyslelo, pričom po obsahovej stránke sú racionálnymi činmi, ktorých dôležitosť a význam sa odkryje pri ich pochopení. Štyri kategórie prikázaní⁷¹ podľa učencov symbolizujú B_ha, či sú symbolom jednotlivých zložiek Židovského ľudu, ktoré pri zlúčení vytvárajú organickú jednotu (Lev R. 30, 9., 30, 12).

---

⁷⁰ LOEWENTHAL, Tali. *The Meaning of the Mitzvot*. [online] chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/396881/jewish/The-Meaning-of-the-Mitzvot.htm>

⁷¹ Iné zdroje ako napr. TAUBER, Yanki. *The Logic of the Mitzvot*. [online] chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/2797/jewish/The-Logic-of-the-Mitzvot.htm> hovoria o 3 druhoch micvot a aj o tom, že sú zmienené v Tóre.

4 TALMUD

Hovoriac o Tanakh a v jeho intenciách o písanej Tóre s 613 prikázaniami sa nevyhneme bilancovaniu so záverom, že hoc sa jedná v prípade Tanakh o písaný prameň Židovského náboženského práva, nie je pre jeho „štylizáciu“ dostatočným sprievodcom v živote Žida. Bez ústneho Práva, ústnej Tóry, ktorá bola po zničení 2.Chrámu zo strachu o stratu štátnej samostatnosti v dôsledku rozptýlenia do ostatných národov a upadnutia do zabudnutia spísaná v mimo tanakhickom diele Talmud⁷², by niektoré z micvot nedávali zmysel (napr. jedno z prikázaní hovorí „Pamätaj na sobotný deň, aby si ho svätiteľ“; v Tóre je uvedených iba zopár činností, ktoré sa nesmú v sobotu vykonávať, pričom, ak by sme konali iné činnosti, išli by sme proti logike príkazu „pamätaj na svätenie dňa“. Preto rituály zasvätenia soboty ako zapalovanie sabatových svieci nachádzame v Ústnom práve).⁷³ Jednoducho povedané, písanú legislatívu je možné v Judaizme aplikovať iba výkladom prostredníctvom ústneho Zákona, Tora še-be'al-pe, ktorému sa treba učiť; toto vyučovanie začína pravidelným týždenným čítaním, tzv. kri'at ha-tora, v synagóge zo Sefer Tóry – Zvitku zákona, ku ktorému sú veriaci vyvolávaní – alijsa.⁷⁴

Aditívom písaného Práva je ústne Právo, označované aj ústna Tóra, ktoré vysvetľuje zmysel písaného Práva a spôsob jeho interpretácie.⁷⁵ Toto právo, ako už bolo zmienené, bolo pod vplyvom historických okolností spísané do Talmudu, resp. dvoch Talmudov – staršieho Jeruzalemského Talmudu a mladšieho Babylonského Talmudu, v skratke označovaného aj Bavli. Babylonský Talmud sa považuje za viac autoritatívny ako Jeruzalemský. Je tomu tak v prvom rade z historických dôvodov – redakcia Jeruzalemského Talmudu bola prerušená v polovici štvrtého storočia v dôsledku prenasledovania Židov nemohla byť dokončená; autori Babylonského Talmudu mali na druhú stranu priestor na editovanie Talmudu a jeho vydanie o jeden a pol storočia neskôr. V druhom rade dôvod väčšej vážnosti Babylonského Talmudu je v jeho obsahu; zatiaľ čo Jeruzalemský Talmud pozostáva iba z halachických rozhodnutí, Babylonský Talmud je ako kombinácia Písíem, halachických nariadení a diskusií súhrnnejší, ucelenejší.⁷⁶ V prípade diskrepancie textov oboch zmienených Talmudov v právnej otázke

⁷² CHANELE / תלמוד. TÓRA / TALMUD / MIDRAŠ. [online] chanele6019.wordpress.com [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <<http://chanele6019.wordpress.com/2011/05/25/tora-talmud-midrash/>>

⁷³ TELUSHKIN, Joseph. *Jewish literacy: the most important things to know about the Jewish religion, its people, and its history*. New York: W. Morrow, 1991, 688 p.

⁷⁴ Čtení z Tóry. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia*. [online] cs.wikipedia.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cten%C3%AD_z_T%C3%B3ry>

⁷⁵ Torah. In: RICH, Tracey R. *Judaism 101*. [online] jewfaq.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <<http://www.jewfaq.org/torah.htm#Talmud>>

⁷⁶ POSNER, Eliezer. *The Two Talmuds*. [online] chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/718279/jewish/The-Two-Talmuds.htm>

platí pravidlo, že halacha nasleduje Babylonský Talmud.⁷⁷ /Aj my sa v našej práci, podobne ako väčšina Židov, zameriame na štúdium Babylonského Talmudu a tam, kde sa v ďalšom texte hovorí o Talmude, máme na mysli Talmud Babylonský. pozn. autora/

Talmud sa skladá zo zbierky zákonnej tradície ústneho Zákona – Mišny obsahujúcej učenie ranných mudrcov, tzv. Mužov veľkého zhromaždenia (Anšej kneset ha-gdola), pisárov (soferim) a talmudských učencov prvých dvoch storočí n.l., a z komentárov a diskusií, ktoré boli k Mišne pripojené ako dodatky – Gemara.⁷⁸ Inú kategóriu „dodatkov“ ako Gemara tvorí Tosefta, o ktorej sa pojednáva v samostatnej kapitole.

4.1 MIŠNA

Za autory Mišny je považovaný Jehuda ha-Nasi.⁷⁹ O tom, či je Mišna učebnicou, či kódexom je možné iba polemizovať. Z pohľadu Židovského náboženského práva je táto otázka irelevantná, pretože v zásade platí, že starobylá tradícia je zákonom, ktorý má byť výukou tradovaný ďalej.⁸⁰ Mišna dopĺňa, objasňuje a systematizuje nariadenia zapísané v Tóre.⁸¹ Mišna je vo svojej podstate kompiláciou diel alebo digestom, ktorý v sebe zahŕňa, kompletizuje a edituje názory veľkých palestínskych učencov prvých dvoch storočí nášho letopočtu.⁸² Vo forme, v ktorej dnes máme Mišnu k dispozícii, sa Mišna systematicky skladá zo šiestich základných častí, či oddielov⁸³. Každý z oddielov má určitý počet traktátov, z ktorých je každý nazvaný masechet alebo aramejsky masechta.⁸⁴

Prvý oddiel Mišny sa nazýva Z'raim – Semená; obsahuje jedenásť traktátov týkajúcich sa predovšetkým poľnohospodárstva, no pojednáva tiež o modlitbe, o paberkoch, ktoré sa majú nechávať chudobným⁸⁵. Druhý oddiel sa nazýva Moed – Termíny; obsahuje 12 traktátov. Tretí oddiel Našim – Ženy; obsahuje 7 traktátov dotýkajúcich sa rodinného práva, ale tiež predpisy o všetkých druhoch prísah.⁸⁶ Štvrtý oddiel N'zikin – Škody; obsahuje 10 traktátov pokrývajúcich občianske a trestné právo a všetky druhy trestov, ale týka sa aj kliatby a modlárstva a je aj zbierkou mravných maxim – Výrokov otcov. Piaty oddiel Kadašim –

⁷⁷ Tamtiež.

⁷⁸ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 119.

⁷⁹ STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínskej literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 172.

⁸⁰ STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 177.

⁸¹ WALD, Stephen G. Mishnah. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 14 Mel-Nas*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 323.

⁸² ALEXANDER, Philip S. *Textual sources for the study of Judaism*. Manchester: Manchester University Press, 1984, 199 p.

⁸³ Časti, oddiely Mišny – hebr.s'darim alebo aráchim

⁸⁴ STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 145.

⁸⁵ FISHBANE, *Judaismus: Zjevení a tradice*, s. 53.

⁸⁶ Tamtiež, s. 53.

Sväté veci; obsahuje 11 traktátov hovoriacich o rozmanitých rituálnych pravidlách. Šiesty oddiel Tohorot – Čistoty; obsahuje 12 traktátov pojednávajúcich o nečistote spojenej s fyzickými stavmi ako je smrť, malomocenstvo etc.⁸⁷ Počet traktátov je 63 a ich priradenie k príslušným oddielom takmer úplne zodpovedá ich obsahom; problematické zostávajú B'raz, Naz, Ed a Avot.⁸⁸

Čo sa Mišny a Halachy týka, Mišna používa termín halacha pre označenie starovekej alebo autoritatívnej tradície (Pe'ah 2:6, Or. 3:9, Yev. 8:3) ako aj akceptovanej náboženskej praktiky (Naz. 7:4, BK 3:9, Edu. 1:5, Men. 4:3, Nid. 4:3). Rovnako sa termín halacha používal ako odkaz na časť tradície bez ohľadu na jej autoritatívny status (Avot 6:3), či jej správnosť (Oha. 16:1).⁸⁹

Signifikantná je tendencia jednotlivých tanaitických halách zamerať sa na skúmanie života alebo skúseností človeka v súlade s obmedzeným počtom formálnych dichotómií. Jednoznačnou a familiárnou dichotómiou je dichotómia medzi zakázaným - asur a povoleným – mutar. Táto jednoduchá klasifikácia rozdielov sa väčšinou aplikuje vo vzťahu k ľudskému chovaniu (napr. zákaz zohrievať jedlo na sabat, ktoré sa za určitých okolností smie zohrievať). Príbuzná dichotómia sa aplikuje na rozličné ľudské chovanie. Ide o rozd

– exempciou z trestu, resp. inej formálnej sankcie. Táto dichotómia sa vo všeobecnosti vťahuje ku konaniu, ktoré je zakázané. Hoci osoba môže byť zodpovedná v súvislosti s nepriamymi a

patur môže byť použitá vo vzťahu k ľudskému konaniu v zmysle pozitívnych príkazov ako napr. jed

– po zvyšné dni Paschy ako možnosť-reshut. Ďalšou z dichotómií Mišny je členenie na čisté – kosher a nečisté – pasul.⁹⁰

Hoci sme povedali, že dichotómia Mišny je prevažne sústredená na človeka a jeho – ol za účelom konštituovania hierarchie svätých období a svätých miest. Najrozvinutejšou oblasťou tanaitickej halachy sa nachádza v systéme rituálnej čistoty. Seder tahorot uplatňuje

⁸⁷ STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 145-154.

⁸⁸ Viac vid'. STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 159.

⁸⁹ WALD, Stephen G. Mishnah. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 14 Mel-Nas*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 319-320.

⁹⁰ Tamtiež, s. 320-321.

dichotómiu medzi rituálne čistým - tahor a rituálne nečistým – tame. Tieto termíny označujú, že objekt má tendenciu stať sa nečistým alebo že už je nečistým a je schopný pošpiniť niečo iné. Podľa prevažujúcich názorov táto časť Halachy je obsolentnou, keďže mala význam predovšetkým v tanaitickom období.⁹¹

Mišna je písaná v hebrejčine vysoko kondenzovanou formou jazyka, takmer v telegrafickom štýle. Ako pomôcka používaná na vyjadrenie stoviek právnych názorov na nemenší počet vecí, ktorými sa zaoberajú, sa uplatnili rozličné formulácie, z ktorých jedna má nasledovnú štruktúru: ak x je jadro veci, potom autorita A hovorí p, a autorita B hovorí q, kde p a q sú častokrát opozitá ako čistý/nečistý, zodpovedný/bez zodpovednosti, zakázané/povolené; napr. Keď muž daroval svoje veci chrámu, zatiaľ čo mal stále povinnosť zaplatiť ženinu ketuvu, Rabi Eliezer hovorí: „ Keď sa muž rozvedie, musí sa sľubom vzdať akýchkoľvek benefitov, ktoré od manželky dostával. Rabi Joshua hovorí: Muž to nepotrebuje (Mišna, Arachin 6:1).⁹²

Prevažná väčšina tanaitických halachot je normatívna vo svojej podstate. Spojenie medzi opisom prípadu a rozhodnutím u normatívnej tanaitickej halachy je iba zriedkakedy náhodné. Naopak, takmer vždy reflektuje rozhodnutie v konkrétnom prípade a pod vplyvom týchto špecifických rozhodnutí sa rozhodnutie vynesené v halache musí aplikovať. Tanaitické zdôvodňovanie sa zaoberá takmer výlučne s odhaľovaním princípov v konkrétnych prípadoch. Toto zahŕňa porovnávanie dvoch odlišných, ale príbuzných halachot. Táto tendencia vysvetľuje jeden z charakteristických a rozšírených fenoménov v tanaitickej literatúre, tzv. halachický kuplet. Mišna tejto kategórie obsahuje dva odlišné halachot paralelné vo svojej forme a jasne navzájom prepojené literárnym zdrojom. Opisy prípadov týchto dvoch halachot sú veľmi podobné vo forme a obsahu a zvyčajne sa odlišujú iba v jednom prvku. Rozhodnutia sú na druhú stranu diametricky protichodné, reflektujúce alternatívnu stránku halachických dichotómií. Paralelné halachot sú potom porovnávané, rozdiely sú vysvetľované.⁹³ Výslednicou pnutia medzi týmito dvomi aspektami tanaitickej halachy je vznik nekonečného procesu interpretácie a analýz.

Po vysvetlení si Mišny ako prameňa Halachy sa pozastavíme nad významom Talmudu, či jeho odlišnosti od Mišny. Babylonský Talmud je často popisovaný ako komentár k Mišne Jehudu ha-Nasiho, ale skutočný vzťah medzi týmito dvoma dielami je oveľa zložitejší. Vonkajšia forma Talmudu je skutočne organizovaná vo forme obrovskej literárnej nadstavby,

---

⁹¹ Tamtiež, s. 322.

⁹² ALEXANDER, Philip S. *Textual sources for the study of Judaism*. Manchester: University Press, 1984.s.13.

⁹³ WALD, Stephen G. Mishnah. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 14 Mel-Nas*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 324.

ktorá spočíva na pevných základoch Mišny, alebo presnejšie na štyroch zo šiestich kategórií Mišny, a to Mo'ed, Nashim, Nezikin a Kodashim. Talmud nezahŕňa kategóriu Zeraim okrem Berakhot, a kategóriu Tohorot s výnimkou Niddah.⁹⁴ Okrem toho, dialektická argumentácia nazývaná sugijot, ktorá tvorí množstvo z literatúry Talmudu, často berie text Mišny za východiskový bod.⁹⁵

Sugijot ako základný kameň Talmudu sa vymyká paušálnemu hodnoteniu. Niektoré sú krátke a jednoducho vystavané a vice versa. Aj keď sú vnútorne uzatvorené, môžu predpokladať znalosť iných sugijot a ich pojmoslovie. Pravdepodobne sugijot boli od počiatku, podobne ako ostatný halachický materiál triedené a usporadúvané podľa Mišny.⁹⁶ Na druhú stranu, Talmud zahŕňa a popisuje dva rabínske zdroje, ktoré v Mišne chýbajú: a) baraitot - tanaické zdroje, ktoré neboli začlenené do Mišny rabína Jehudu ha-Nasiho, a ktoré pochádzajú z väčšej časti z rovnakého tanaického obdobia ako pramene Mišny, t.j. prvé – druhé storočie n.l., a sú takmer rovnakej authority; b) učenia, vedomosti všetkých generácií Amoraimcov zozbierané v rozpätí tretieho – piateho storočia n.l.. Práve zahrnutie týchto rôznych vrstiev autoritatívnych náboženských zdrojov v Talmude spolu s anonymnou a po väčšine post-amoraickou literatúrou vytvára z Talmudu autonómne a komplexné halachické a agadické dielo, ktoré v sebe inkorporuje dva základné piliere rabínskej tradície vyjadrené dvomi podobnými dielami talmudskej literatúry - Jeruzalemský a Babylonský Talmud.⁹⁷

4.2 GEMARA

Gemara, ako jedna zo zložiek Talmudu, je „len“ dodatkom doplnkom k Mišne, je rabínskou diskusiou. Talmudické diskusie sú zaznamenané v konzistentnom formáte. Citované právo z Mišny je nasledované rabínskou úvahou nad jeho významom. Mišna a rabínske diskusie – Gemara tvoria Talmud. Gemara sa odlišuje od Talmudu, hoci Židia používajú termín Gemara ako synonymum pre označenie Talmudu.⁹⁸

Rabíni, ktorých názory sú citované v Mišne sú označovaní ako Tanaimci, rabíni citovaní v Gemare sú Amoraimci. Z toho dôvodu, že Tanaimskí učenci žili skôr ako tí Amoraimskí, boli časovo bližšie k dobe Mojžiša a odhaleniu, zvestovaniu na Sinai, ich učenie

---

⁹⁴ WALD, Stephen G. Talmud, Babylonian. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 19 Som-Tn*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 471.

⁹⁵ Tamtiež, s. 471.

⁹⁶ STEMBERGER, *Talmud a midraš*, s. 248.

⁹⁷ WALD, Stephen G. Talmud, Babylonian. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 19 Som-Tn*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 471.

⁹⁸ Judaism: The Oral Law -Talmud & Mishna. In: *Jewish Virtual Library* [online] jewishvirtuallibrary.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/talmud_&_mishna.html>

je považované za autoritatívnejšie a aj z toho dôvodu židovská tradícia zvyčajne odkazuje na učenie Tanaimcov ako na autoritatívnejšie v porovnaní s moderným rabínskym učením.⁹⁹

Ako doplnok k jednotlivým halachám, rabíni inkorporovali do Talmudu „príručku“ vo veciach etiky, zdravotnej starostlivosti, historických informácií a folklóru, ktoré sú známe pod pojmom agadata.¹⁰⁰

Zvláštnosťou čítania z Gemary a aj pravidlom je, že text Gemary začína čítaním z Mišny. Pochopiť zmysel Gemary nie je jednoduchý, a tak pre vysvetlenie a jednoduché pochopenie účelu Gemary uvádzame takýto príklad. Mišna Bava Mezia 7:1 učí nasledujúce: „Keď si človek najme robotníkov a prikáže im pracovať v skorých ranných hodinách a neskoro v noci, nemôže od nich požadovať, nútiť ich pracovať skoro ráno a neskoro v noci, ak to nie je zvykom na príslušnom mieste.“ K tomuto Gemara v Bava Mezia 83a vysvetľuje: „Nie je to zreteľné?“ V pochybnostiach je skutočnosť, či im dal „zamestnávateľ“ vyšší plat ako zvyčajne. Ak áno, v tom prípade môžeme argumentovať, že „zamestnávateľ“ je oprávnený po robotníkoch vyžadovať prácu v tak veľkom časovom rozsahu, pretože „dôvodom, že som ti dal vyššiu mzdu je, že som po tebe požadoval časovo náročnú prácu.“ Tak nám hovorí zákon, že robotníci môžu odpovedať: „Dôvod prečo si nám dal vyššiu mzdu než zvyčajne je, aby sme urobili prácu lepšie a nie aby sme pracovali dlho.“¹⁰¹ Na príklade sme pochopili účel Gemary, ktorý spočíva v objasňovaní, výklade nejednoznačných ustanovení Mišny, ktoré je možno vykladať dvojmo. Ako už bolo v texte spomenuté, Gemara je ako keby príručkou, návodom na riešenie rôzne interpretovateľných ustanovení Mišny. Preto je logické, že čítanie Gemary začína čítaním z Mišny. Ak by tomu bolo naopak, hovorili by sme o výklade situácie, o ktorej sme nevedeli a nebolo by nám známe jadro problému. Gemara nie je jediným dielom rabínskej literatúry kladúci dôraz na nachádzanie významu textu, jeho následnú interpretáciu. Preto sa stretávame s fenoménom Tosefty, no predovšetkým Midrašu ako špecifickým procesom rabínskej exegézy kladúcim dôraz na nachádzanie implikovaných významov tanakhického textu alebo ako produktom exegézy konkrétneho tanakhického textu, jednotlivého odvodenia alebo ako kompilácie jednotlivých exegéz, vytvorenej podľa popísateľných redakčných zásad, midrašickej kompozície.¹⁰²

---

⁹⁹ Tamtiež.

¹⁰⁰ Tamtiež.

¹⁰¹ Tamtiež.

¹⁰² , Pavel.

. Praha: Libri, 2008, s. 153.

5 TOSEFTA

Najzáhadnejším textom formatívneho obdobia rabínskeho judaizmu je Tosefta (heb. תוספתא), ktorá, podobne ako Mišna, má prevažne náboženskoprávny obsah. Tosefta spolu s Talmudom a Halachickým Midrašom tvoria okruh ústneho Práva. Chronologicky sa radí za Mišnu do tretieho storočia n.l. Jazyk Tosefty je menej formalizovaný a vyznačuje sa bohatým slovníkom. Zatiaľčo u Mišny prevláda analytický zámer, Tosefta sa snaží o úplnosť, pretože je asi štyrikrát obsiahlejšia.¹⁰³ Vzťah Tosefty k Mišne je rovnaký ako Tosefty k Babylonskému Talmudu, pričom sa zdá, že Talmud nazerá na Mišnu očami Tosefty. Komentáre k Tosefte neexistujú, rovnako ako neexistuje jej jediný úplný rukopis.¹⁰⁴ Po formálnej stránke je Tosefta halachické dielo, ktorá stavbou odpovedá Mišne: obsahuje rovnaké oddiely, rovnaké traktáty, ktorých mená a poradie však v rámci podania Tosefty i voči Mišne nepatrne kolísajú. Traktáty Avit, Tamid, Midot a Kinim nemajú zodpovedajúci traktát Tosefty; traktát Kelím je v Tosefte rozdelený medzi tri brány.¹⁰⁵

Tosefta býva označovaná za doplnok k Mišne, a preto porovnávaním Tosefty a Mišny vznikne pestrá paleta vzťahov medzi obidvomi dielami. Vzťahy Tosefty a Mišny je možné rozdeliť takto:

- Tosefta je totožná s Mišnou alebo sa od nej líši iba drobnými slovnými variáciami.
- V prípade anonymných výrokov Mišny uvádza Tosefta ich autorov a dopĺňa Mišnu o ďalšie glosy a diskusie.
- Tosefta pôsobí dojmom komentára k neexistujúcemu materiálu Mišny.
- Tosefta uvádza doplnujúci materiál, ktorý nie je v priamom vzťahu k látkam, ktoré majú spoločné s Mišnou.
- V otázkach halachy a mien tradentov Tosefta protirečí Mišne.
- Usporiadanie paralelných látok je v Tosefte veľa ráz rovnaké ako v Mišne, často však aj rozdielne. Niekedy sa zdá, že Tosefta uvádza prvotný výklad, a že aj jej halacha je pôvodná.
- Štýl Tosefty sa nevyznačuje natoľko pregnantnými a uhladenými formuláciami ako štýl Mišny. Vyskytujú sa mnemotechnické rysy, ktoré nehrajú takú úlohu ako

¹⁰³ STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 190.

¹⁰⁴

, s. 236.

¹⁰⁵ STEMBERGER, *Talmud a midraš...*, s. 190.

v Mišne. Zdá sa, že na rozdiel od Mišny nebola Tosefta formulovaná k výuke z pamäti a k ústnemu tradovaniu.¹⁰⁶

Čo sa týka vzťahu Tosefty k obom Talmudom platí nasledujúce:

- Jediná explicitná citácia Tosefty v Talmudoch je v Joma 70a.
- Veľa barajtot v Talmudoch odpovedajú takmer doslova Tosefte.
- Iné barajtot v Talmudoch odpovedajú Tosefte obsahovo, líšia sa však svojim znením.
- Amorejci často v Talmudoch diskutujú o problémoch, ktorých riešenia museli poznať z Tosefty, čo môže znamenať, že buď Toseftu nepoznajú, neuznávajú ju vo veciach Halachy ako autoritu alebo nemali k dispozícii príslušný text Tosefty.¹⁰⁷

Kde sa nachádza halacha v Tosefte? Odpoveď je jednoznačná. Halacha sa v Tosefte nachádza, rovnako ako v Mišne, v jej oddieloch delených do traktátov, ktoré dopĺňajú Mišnu. Zároveň Tosefta dáva odpoveď na interpretácie Mišny tak ako dávajú oba Talmudy odpoveď na otázku ako posudzovať a komu pripisovať anonymné mišnajot, resp. autorstvo Tosefty. Talmud (Sanh. 86a) pripisuje R. Johananovi výrok „Setam Tosefta Rabbi Nehemiah“ vo význame, že „Anonymné výroky v Tosefte sa pripisujú R. Nehemiahovi.“¹⁰⁸ Presný zmysel tohto výroku a jeho historická autenticita vyžaduje objasnenie. Úplný text tohto výroku v Babylonskom Talmude je nasledujúci: „R. Johanan povedal: Anonymné výroky v Mišne sa pripisujú R. Meirovi; anonymné výroky v Tosefte sa pripisujú R. Nehemiahovi; anonymné výroky v Sifre sa pripisujú R. Simeonovi – a všetky výroky spolu reprezentujú názor R. Akivu.“ Prvým elementom tohto výroku je takmer určite literárne a historické jadro tejto tradície, pretože ide o tému kontroverzie medzi R. Johananom a R. Simeonom ben Lakišom v Jeruzalemskom Talmude (Yev 4:11, 6b): „R. Johanan povedal: Akékoľvek miesto kde /Rabbi/ vyučoval anonymnú Mišnu, /, sa o anonymnej Mišne /presume, že reprezentuje/ väčšinový názor až do momentu vyslovenia explicitného názoru učiteľa /ktorý je opačný/“;¹⁰⁹ R. Simeon ben Lakiš povedal: O akejkolvek anonymnej Mišne /sa presume, že reprezentuje názor/ R. Meira, dokiaľ nie je vyslovený explicitný názor iného učiteľa /ktorý je opačný/.“ Na jednu stranu Jeruzalemský Talmud zastáva názor, že anonymné výroky v Mišne smerujú od R. Meira k R. Simeonovi ben Lakišovi a nie k R. Johananovi. Na druhú stranu Jeruzalemský Talmud tvrdí, že „R. Simeon Ben Lakiš v skutočnosti nezastáva opačný názor ako R.

¹⁰⁶ Tamtiež, s. 192.

¹⁰⁷ Tamtiež, s. 195.

¹⁰⁸ WALD, Stephen G. Tosefta. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 20 To-Wei*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 70-72.

¹⁰⁹ Tamtiež.

Johanana, ale že iba skúma najviac anonymné mišnajot reflektujúce názor R. Meira.“ Je zreteľné, že primárne zámery výrokov R. Johanana v Jeruzalemskom Talmude neboli historické, ale legálne. Vychádza z presvedčenia, že anonymná Mišna reflektuje pozíciu väčšiny mudrcov, a preto sa považuje za normatívnu halachu. Na základe pochopenia hore uvedeného boli slová R. Johanana zosumarizované a prenesené do Babylonského Talmudu v nasledovnej forme: „R. Johanana povedal: Halacha je v súlade s anonymnou Mišnou.“ Z tejto interpretácie môžeme prezumovať, že konečný výklad Jeruzalemského Talmudu reprezentuje zjednotenie názorov dvoch mudrcov: R. Simeon ben Lakiš empiricky skúmal anonymné mišnajot zahŕňajúc do výskumu pôvod týchto mišnajot, zatiaľ čo R. Johanana dospeš k názoru, že anonymné mišnajot sú akceptované ako normatívna halacha, pokiaľ nie je preukázaný opak.¹¹⁰

V Babylonskom Talmude bol tento komplex tradícií zosumarizovaný a prenesený v mene R. Johanana ako nasleduje: „Anonymné výroky v Mišne sa pripisujú R. Meirovi /ale nereflektujú individuálny názor R. Meiera, ale skôr/ reprezentujú postoj R. Akivu.“ Tradícia v Babylonskom Talmude bola ďalej rozširovaná, pričom napokon zahŕňa ostatné kanonické tanaické práce príbuzné a akceptované Babylonským Talmudom: Sifraa, Sifre a Tosefta. Je dosť možné, že primárnym účelom tejto expanzie tradície je rozšíriť halachický úsudok R. Johanana prezumujúci autoritu anonymných tradícií v Mišne až na anonymné tradície nachádzajúce sa v iných prácach, pripísaním ich autorstva iným dobre známym učeníkom R. Akivu, o ktorých sa predpokladá, že zastávali učiteľov názor. Na druhú stranu, historická spoľahlivosť a jednoznačnosť pripísaniu anonymných pasáží v Tosefte R. Nehemiahovi zostáva otázná.¹¹¹

Napriek hore uvedenému, na báze relatívne neskorých babylonských tradícií, niektorí učitelia zastávajú názor existencie proto - Tosefty už v čase R. Akivu a jeho učeníkov. Tu treba byť ostražitý, pretože neexistuje dôkaz o existencii takejto práce v tomto období. Navyše, termíny tosefet, tosefta, baraita sa objavujú iba v amoraickej literatúre ako vrstve talmudickej literatúry a to až po prijatí a rozšírení Mišny R. Jehudu ha-Nasiho. Žiadny z týchto termínov sa nespomína v tanaitickej literatúre, a preto fenomén viacvrstvej literatúry v Mišne a zvyk tannaimcov „pridávať“ komentáre k tradíciám ich učiteľov, by sa nemali zamieňať s delením akceptovaných a oficiálnych kánonov vyselektovanej

---

¹¹⁰ Tamtiež.

¹¹¹ Tamtiež.

a autoritatívnej tradície a mimo-kanonickou „doplňkovou“ tradíciou (tosefat, baraita) alebo zbierkou tradícií ako je napr. Tosefta.¹¹²

---

¹¹² WALD, Stephen G. Tosefta. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 20 To-Wei*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 70-72

6 MIDRAŠ

Slovo midraš znamená hľadať, žiadať. V Tanach sa používa predovšetkým v jeho teologickom význame, predmetom je B_h alebo Tóra (napr. Ezd. 7,10 „...bádal...v zákone P_novom“, Iz 34,16 „hľadajte v knihe P_novej“). Tiež na zvitkoch z Kumránu sa používa toto slovo v zmysle skúmať, vykladať a hovorí o midraš ha-Tóra. Tým je daný aj jazykový úzus rabínov, kde znamená midraš predovšetkým bádanie, štúdium a ako teória je menej dôležitý ako konanie – maasé.¹¹³

Determinovať slovo Midraš ako dielo nie je až také jednoduché ako vysvetlovať jeho lexikálny význam. G.G. Porton definuje Midraš ako: „typ literatúry, ústnej alebo písomnej, ktorá je v priamom vzťahu k pevnému kánonickému textu a jeho vykladačom i jeho poslucháčmi je považovaná za autoritatívne a zjavené slovo B_žie, pričom kánonický text je výslovne citovaný alebo aspoň jasne naznačený.“¹¹⁴

Opozitum k definovaniu Midraš zaujíma R. Le Déaut keď tvrdí, že Midraš nie je možné presne definovať, je skôr možné ho popísať. Kritizuje Portonovu definíciu Midrašu argumentáciou, že Midraš nie je „literatúrou o literatúre“, hoci nábožensky autoritatívny text je zásadným predpokladom Midraš. Stanovisko poslucháčov, či čitateľov voči komentovanému textu, ktoré Porton preberá do definície Midraš, ta nepatrí, pretože zostáva natrvalo mimo dosah evidencie.¹¹⁵

Rabínsky Midraš kladie dôraz na náboženský zreteľ biblickej práce a výkladu, nie je „objektívnou“ rutinnou exegézou. Midraš je činnosťou náboženskou, čo ukazuje, mimo iného, aj neskôr zavedená recitácia trinástich pravidiel Jišma'elových¹¹⁶ (v zásade predstavujúcich iba rozpracované pravidlá Hilelove)¹¹⁷, ktoré sú spolu s so siedmimi pravidlami Hilelovými a tridsiatimi dvomi rabiho Eli'ezera (ben Joseho ha-Galili) metódami výkladu Tanakh.¹¹⁸

Trinásť pravidiel Jišma'elových, v podstate „iba“ rozvíjajúcich sedem pravidiel Hilelových, predstavuje trinásť metód výkladu Tanakh.

My uvádzame v tejto pasáži sedem pravidiel Hilelových, ktoré v texte poniže doplníme poznámkami o pravidlách Jišma'elových a pravidlách Eli'ezera (ben Joseho ha-Galili):

- kal va chomer – ľahké a ťažké, t.j. úsudok a minori ad maius; napr.: v Ktu 111b: mŕtvi budú vzkriesení oblečení, t.j. skutočne telesne; „/to je odvodené/ kal va-

¹¹³ STEMBERGER, *Talmud a midraš*, s. 286.

¹¹⁴ Tamtiež, s. 287.

¹¹⁵ Tamtiež, s. 287.

¹¹⁶ Tamtiež, s. 290.

¹¹⁷ STEMBERGER, *Klasické židovství...*, s. 119.

¹¹⁸ Tamtiež, s. 116.

chomer z pšeničného zrna. Pokiaľ je nahé pochované a vzhádza zahalené, o čo viac to je možné očakávať v prípade spravodlivých, ktorí sú pochovaní vo svojich odevoch.“ Pravidlo nesmie byť použité pre zdôvodnenie vyššieho trestu: Je dostačujúce, keď to, čo bolo vyvodené z právneho ustanovenia, odpovedá tomu, z čoho bolo vyvodené.“ (BK II,5).

- gezera šava – rovnaké ustanovenie, nariadenie, t.j. analogický úsudok; smie sa používať iba vtedy, ak sa vyskytujú v dvoch zrovnateľných vetách Tóry a iba tam rovnaké výrazy a výrazy, na ktoré sa použije nemajú byť nezbytné pre pochopenie vety. Gezera šava sa používa zdržanlivo a pokiaľ možno len vtedy, ak je predpísaná tradíciou.
- binjan av – otcovský dom, t.j. zovšeobecnenie konkrétneho pravidla. napr: rabi El'azar ben Pedat hovorí: „Všade, kde je /v Tanakh/ povedané A B_h, je mienený B_h a jeho súdny dvor.“
- zovšeobecnenie založené na dvoch miesta Tanakh; napr.: predpis o prepustení otroka v prípade, že mu jeho majiteľ poškodí oko alebo zub (Ex 21,26,27), je chápaný vo všeobecnosti v tom zmysle, že za akúkoľvek nenahraditeľnú újmu získa otrok ako odškodnenie slobodu (Mechita Nezikin 9, L.III 72n).
- úsudok zo všeobecného na zvláštne a zo zvláštneho na všeobecné; Príkladom zo všeobecného na zvláštne prináša výklad Ex 23,19: „Nebudeš variť kozľa v mlieku jeho matky.“ Targum prekladá a rozširuje: „Nebudeš variť ani jest' mäso s mliekom.“ Výklad zo zvláštneho na všeobecné: „Keď niekto niekomu zverí do opatrovania osla, býka, ovcu“ (podrobná výpoveď, za ktorou nasleduje zovšeobecnenie) „alebo akékoľvek dobytča“ Ex 22,9; úsudok zo zvláštneho na všeobecné vyjadruje, že všeobecný výraz niečo pridáva jednotlivostiam.
- úsudok z iného biblického miesta; je podobný analogickému úsudku, ale nie je tak pevne zviazaný pravidlami. Napr. V rozpore s predpokladom, že „to, čo je v Tanakh menované skôr je v skutočnosti dôležitejšie“ sú uvedené verše, v ktorých sa poradie líši – Ex 3,6: „...B_h Abrahámov, B_h Izákov a B_h Jakubov“, zatiaľčo v Lv 26,42: „I pripomeniem si svoju zmluvu s Jakubom a tiež svoju zmluvu s Izákom, tiež si pripomeniem svoju zmluvu s Abrahámom...“
- úsudok z kontextu; je jednoznačný a všeobecne uznávaný. Sanh 86a sa na neho výslovne odvoláva ako na jedno z trinástich Jišma'elových pravidiel: rabíni chápu

príkaz „Nepokradneš“ (Ex 20,15) ako únos človeka, pretože sa jedná o vzťahy medzi ľuďmi, zatiaľ čo „Nebudete kradnúť“ (Lv 19,11) sa vzťahuje na peniaze.¹¹⁹

Naznačili sme, že trinásť pravidiel Jišma'elových predstavuje rozpracované pravidlá Hilelove. Nové je trinásť pravidiel, ktoré znie: „Zrejmy rozpor medzi dvomi biblickými veršami bude odstránený pomocou verša tretieho.“¹²⁰ Podľa Güntera Stembergera sú dôležitejšie niektoré z tridsiatich dvoch pravidiel Eli'ezera (ben Joseho ha-Galili), podľa ktorého obe prvé pravidlá vidia zahrnutie, resp. obmedzenie tam, kde Tanakh používa slová af a gam vo význame tiež, alebo akuzatívny člen et, resp. slová ach, rak vo význame iba, alebo min vo význame od. GnR 1,14 (Th-A 12) vykladá Gn 1,1 takto: „...stvoril B_h (to) nebo a (tú) zem¹²¹“ „(To) nebo zahŕňa slnko, mesiac, hviezdy a súhvezdia; (tá) zem: zahŕňa stromy, trávu a záhradu Eden.“ Príkladom obmedzenia je Gn 7,23: „...zachovaný bol iba Noe.“ Podľa GnR 32,11 (Th-A 298) to znamená „Iba vyjadruje obmedzenie: taktiež on pľul kvôli zime krv“; i Noe prežil, no chorý. Pravidlá 29 a 30 sú založené na Gematrii – počítaní číselnej hodnoty slova, pričom písmena slúžia vždy tiež ako čísla; napr. v Gn 14,14 je povedané, že Abraham sa vydal so svojimi 318 mužmi prenasledovať Lótových únoscov. Šimon ben Lakiš v PRK 8 (M.139) tento vykladá tak, že to bol „Eliezer sám, pretože meno Eliezer má číselnú hodnotu 318.“ Ďalším z tridsiatich dvoch výkladových pravidiel je tzv. notarikon, čo znamená, že každé jedno písmeno jedného slova v hebrejčine je skratka; napr. Gn 41, 45 – príbeh o Jozefovi a výklad jeho mena. Podľa tohto pravidla je tiež možné jedno slovo rozložiť a vzniknuté časti interpretovať ako samostatné slová; napr. GnR 71,3 (Th-A825) rozkladá meno Ruben na re'uben vo význame hľadte, syn.¹²² Obe posledné pravidlá sa zaoberajú časovou postupnosťou výpovedí ale Jišma'elova škola k tomu hovorí: „V Tóre neexistuje žiadne pred a po“ (Sifrej Nu §64, H61).¹²³

Časť hore uvedených pravidiel pochádza z dobového výkladu snov, iná zasa je pripisovaná škole rabiho Akivy a zastupuje názor, že každé slovo a akákoľvek jazyková alebo písomná zvláštnosť v Tanakh má svoj význam a musí sa vyložiť. Naproti tomu stojí škola Jišma'elova, ktorá napr. nevykladá čisto štylistické opakovania v Tanakh: „Ide o čisto štylistické opakovanie, ktoré Tóra používa svojim spôsobom“ (jJev VIII,1,8d); jednoducho povedané zastáva stanovisko, že: „Tóra hovorí rečou ľudí“ (Sifrej Nu § 112, H, 121).¹²⁴ Tak,

---

¹¹⁹ Tamtiež, s. 118-119.

¹²⁰ Tamtiež, s. 118-119.

¹²¹ Pozn. v hebrejčine je dva razy použitý člen et.

¹²² Tamtiež, s. 120.

¹²³ Tamtiež, s. 120.

¹²⁴ Tamtiež, s. 120-121.

či onak, oddeľovanie oboch vykladačských škôl sa v praxi nedodržiava, každý oddiel Midraš ich premiešava aj s tým dôvetkom, že Tóra je dokonalý text, uzatvorená hodnota bez vnútorných rozporov, oprostená od zbytočných opakovaní, a že ako slovo B_žie je určená všetkým ľuďom a dobám, stojí mimo čas, je nemenná, a preto musí byť pochopená v každej dobe.¹²⁵

Dochované rabínske Midraše je možné rozdeliť do nasledujúcich skupín podľa toho, či sú: a) halachické alebo hagadické, b) exegetické alebo homelitické, alebo c) podľa ich pôvodu.¹²⁶

Ad a) rozlíšenie Midraš podľa toho, či sú halachické alebo hagadické je nepresné, pretože halachický midraš obsahuje prvky hagady a naopak. Označenie ako halachický alebo hagadický nesie Midraš podľa jeho prevažujúceho záujmu.¹²⁷ Halachické midrašické exegézy je možné definovať ako náboženskoprávne rozhodnutia s pevnou väzbou na konkrétny biblický text, nehalachickú midrašickú exegézu je lepšie popísať ako definovať.¹²⁸

Ad b) Z hľadiska formu rozlišujeme Midraš exegetický a homelitický, označovaný tiež niekedy ako vykladačský a kazateľský. Podobne ako ad a) ani tu nie je možné urobiť medzi obidvomi typmi Midraš jasnú čiaru. Principiálne je však rozdiel v tom, či Midraš vykladá tanakhický text verš za veršom, niekedy dokonca slovo po slove, alebo či predkladá poučný komentár iba k určitým veršom, resp. k ústrednému čítaniu Tóry a Prorokov. Kazateľské midrašim väčšinou neobsahujú doslovný záznam synagogálnych kázaní, ale iba skratky, ktoré vznikali priamo v školách.¹²⁹ Homelitické Midraš prinášajú kázanie k synagogálnym čítaniam o sabatoch i slávnostných dňoch, riadia sa väčšinou izraelským rozvrhom čítania Tankh, ak keď neskôr bývali väčšinou rozdelené podľa rozvrhu babylonského.¹³⁰

U exegetického Midraš je jasná tendencia k zaradeniu výkladov podľa sledu tanakhických textov, pričom autori, resp. tradenti, jednotlivých výkladov bývajú zvyčajne nazvaní menom; pospájanie výkladov frázou *davar acher* vo význame iný výklad budí dojem reťazovitých zbierok, zatiaľ čo v skutočnosti často vedľa seba radené výklady sú súčasťou vedome komponovaného celku.¹³¹

Ad c) Takmer všetky midrašim, okrem neskorších zbierok, vznikli v zemi Izrael'a. V oblasti Midraš sa pracovalo aj v Babylone, no nie v takej miere; zároveň babylonské midrašické texty

---

¹²⁵ Tamtiež, s. 121.

¹²⁶ Tamtiež, s. 292-293.

¹²⁷ STEMBERGER, *Talmud a midraš*, s. 292.

¹²⁸ , s. 183.

¹²⁹ STEMBERGER, *Talmud a midraš*, s. 293.

¹³⁰ Tamtiež, s. 294.

¹³¹ Tamtiež, s. 293.

sčasti využívajú izraelský materiál, ktorý si prispôsobujú ich samostatne vlastným záujmom; nikdy babylonské midrašické texty neboli predávané samostatne, ale boli inkorporované do Babylonského talmudu.¹³²

Cieľom midrašickej aktivity je vysvetlenie ťažko „uchopiteľných“ miest Písma, dosiahnutie platnej interpretácie textu, ale predovšetkým cieľom tejto aktivity je, aby sa hľadaním a formulovaním implicitne obsiahnutých významov stal midrašista súčasťou toku ústnej Tóry, a preto je proces midrašickej exegézy možné chápať ako modus bytia a posvätnú aktivitu sprítomňovania Tóry. Podstatou midrašickej exegézy je pluralita a multiplicita, každý z literárnych komponentov midrašickej kompilácie treba vnímať ako autonómny text. Niektoré z najdôležitejších kompilácií a tanakhických kníh, ku ktorým sa priamo, či nepriamo vzťahujú¹³³ sú: Mechilta de-rabi Jišma'el (Ex), Sifra (Lv), Sifre (Nu a Dt), Berešit raba (Gn), Vajikra raba (Lv), Pesikta de-rav Kahana a Pesikta rabati, ktoré sa čítajú v synagóge pri príležitosti niektorých významných dní liturgického kalendára, a ďalej Tanchuma či Jelamdenu¹³⁴ (Pentateuch), Ejcha raba (Plač), Šír raba (Pís), Ester raba (Ester).¹³⁵

---

¹³² Tamtiež, s. 293.

¹³³ Viac vid' STEMBERGER, *Talmud a midraš*, s. 294-412.

¹³⁴ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 162.

¹³⁵ , s. 154.

7 RABÍNSKE RESPONZÁ

Za zdroj Židovského náboženského práva sa považujú aj rabínske responzá, po hebrejsky še'elot u-tšuvot, ako autoritatívne odpovede na otázky halachickej, právnej povahy. Úlohou literatúry responz je podporovať rozvoj a rast Halachy. Medzi špeciálne otázky, ktorými sa responzá zapodieávajú v 21. Storočí patrí fenomén umelého ukončenia tehotenstva, umelého oplodnenia, pitva, antikoncepcia, transplantácie a iné.¹³⁶ Metódou responz je analýza relevantných textov Babylonského Talmudu, kodexov, starších responz, pričom je zároveň ponechaný istý priestor pre voľné uvažovanie.¹³⁷

Počiatok celej literatúry responz ako literárneho a historického fenoménu významnej dimenzie spadá doprostred geonického obdobia, v ktorom responzá hrali rozhodujúcu úlohu pri šírení ústneho Práva a upevňovania Babylonského Talmudu ako jedinej autority v živote Židov, ktorý sa vďaka Islamskej expanzive ocitli roztrúsení mimo Erec Jisra'el. Prostredníctvom písomnej komunikácie medzi pýtajúcimi sa Židmi a odpovedajúcimi učencami Babylonských akadémií ako napr. Sura, Pumpedita atd, dochádzalo k interpretácii a objasňovaniu jazyka a formy Talmudu na základe fundovaných odpovedí učencov ako duchovných vodcov. Tieto authority, s ktorými sa na otázkach radili sa nazývali poskim vo význame rozhodcovské authority alebo kodifikátori.¹³⁸ Tieto odpovede boli zasielané späť s príslušným traktátom alebo kapitolou spolu s jej vysvetlením. Rovnako boli responzá využívané ako prostriedok žiadosti o rozhodnutie, stanovenie, ktorý z názorov (ak boli minimálne dva) na nový halachický problém, na ktorý ešte neexistuje názor predchádzajúci, brať zreteľ ako smerodajný. Geonické responzá sa tak dajú rozdeliť na: a) veľmi krátke responzá pozostávajúce iba z jedného alebo dvoch slov; medzi takéto patria „prvotiny“ spísané Yehudai Gaonským, a za b) responzá obsahujúce výňatky z celej knihy, kapitoly alebo témy; tieto responzá sa nazývali ako monografické a stali sa obľúbenými ku koncu geonického obdobia. Medzi najvýznamnejšie z týchto responz patria napr. responzá Saadiaha Gaona a jeho nasledovníkov, typickým príkladom je Iggeret de-Rav Sherira Ga'on napísaný ako odpoveď na otázku Jakuba ben. Nissima z Kairouan.¹³⁹ Geonické responzá sú roztriedené do kovazim vo význame zbierky, a kunteresim vo význame brožúry, a to podľa kritérií ako záležitosť, ktorou sa zaoberajú, mená respondentov, poradie traktátov etc.¹⁴⁰

¹³⁶ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 162-163.

¹³⁷ , s. 184.

¹³⁸ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 162.

¹³⁹ BRODY, Robert. *The Geonim of Babylonia and the Shaping of Medieval Jewish Culture*. Yale: University Press. 408 p. (e-book)

¹⁴⁰ Tamtiež.

V období rišonimcov sa obsah responz čoraz viac sústreďoval na talmudickú halachu; responzá sa stávali viac prepracovanejšími v detailoch v rozsahu, pričom pojednávali o paralelných talmudických témach, či už na seba úzko naviazaných alebo nie. Za svoj základ vzali kontext výrokov geonimcov, ktorý sa dovedy stal záväznou halachou. Responzá rišonimcov obsahujú vôbec po prvý raz výrazy pokory ako „podľa môjho skromného názoru“ alebo „nech nás M_lostivý ochráni od zatratenia“, a že správna cesta k pochopeniu témy vedie cez vstupnú bránu „zahŕňajúcu hlbšie zamyslenie sa“.¹⁴¹ Medzi najznámejšie publikácie responz z tohto obdobia patria Teshuvot Hakhmei Zarefat ve-Loter, J. Hildesheimerova edícia Halachot Gedolot, či edícia Maimonidesových respons od J. Blaua a jeho syna etc..¹⁴²

V období od 16. storočia až po súčasnosť, aj s ohľadom na počet Židov žijúcich mimo Erec Jisra'el, sa literatúra responz rozširuje, pretože Židov roztrúsených po svete trápili odlišné otázky; napr. v Španielsku riešili otázky prisťahovalectva a vymedzenia sa Žida voči cudzincom, zakiaľ v Nemecku sa pýtali na otázky vzťahov medzi zamestnancami a zamestnávateľom, zdaňovania medzi vlastnou komunitou Židov a ostatnými komunitami, sociálne, kultúrne etc; v 19. storočí povstal proces emancipácie pod vplyvom Francúzskej revolúcie a s ohľadom na priemyselnú revolúciu je značná časť responz zameraná na otázky Halachy a nakladania s novými technológiami, pričom sledujeme „stratu záujmu“ v matérii Chošen Mišpat, sekcie Šulchan Aruchu, ktorá sa zaoberá civilným právom a finančnými vzťahmi; v 20. storočí sa dostáva na povrch otázka vystahovalectva, migrácie zapríčinených obidvomi svetovými vojnami, z toho istého dôvodu aj oslabenia alebo úplného zničenia starých Židovských centier a formovanie nových centier v New Yorku.¹⁴³ Prirodzeným dôsledkom migrácie Židov bolo vôbec po prvý raz rozmach v Novom Svete kreativity v štúdiu Tóry a literatúry responz. Medzi dvoma svetovými vojnami štúdium Tóry dosiahlo svoj vrchol v Poľsku, Maďarsku, Litve, Republike Československej. Rozmach bol prerušený vďaka druhej svetovej vojne. Preživší vojnových útrap a koncentračných táborov, utečenci v štáte Izrael, Spojených štátoch amerických formovali nové centrá produkujúce responzá, ktoré sa prirodzene zaoberali témami, ktoré vyplynuli z holokaustu a vyhladzovacích táborov. Vznik štátu Izrael, ktorý uznáva rabínske právo vo všetkých veciach ovplyvňujúcich manželské právo a právo osobného statusu, problémy vyplývajúce z poľnohospodárstva, sabatu a sviatkov v štáte, práce v továrňach, problémami s modernými technológiami, s právom na návrat Židov žijúcich mimo Erec Jisra'el, imigrácie zmiešaných manželstiev,

---

¹⁴¹ TAL, Shlomo. Responsa. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 17 Ra-Sam*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 230-237.

¹⁴² Tamtiež.

¹⁴³ Tamtiež.

a so záujmami položiť základy sekulárneho práva v štáte Izrael na Židovskom náboženskom práve – všetky tieto problémy, otázky dali vzniknúť halachickým problémom, ktoré našli vyjadrenie v literatúre responz posledných desaťročí. Dvadsiate storočie je vďaka turbulenciám vyvolaným dvomi svetovými vojnami potrebné rozdeliť na 2 etapy: prvú do tridsiatych rokov 20. Storočia, kedy sa v Európe nachádzali špirituálne centrá sveta Židov, a druhú etapu po holokauste, kedy sa centrá premiestnili do štátu Izraela.¹⁴⁴

V Erec Jisra'el sa autor Abraham Isaac Kook v responzách Mišpat Kohen zaoberá primárne problémami spojenými s krížením grapefruitov a pomarančov, dávaním „prvých ovocí“ v súčasnosti, a so svätosťou chrámovej strany; v Da'at Kohen diskutuje otázku, či je špiritualizmus zakázaný. Israel Ze'ev Mintzberg napísal She'erit Yisrael diskutujúci o možnosti znovuoobnovenia Sanhedrinu (HM č. 1 a 3), o volebnom práve žien, či z olivovníkov, ktoré rastú na území po Araboch, ktorí utiekli, majú byť odvádzané desiatky, o možnosti používať elektrinu Židmi počas sabatu. Hlavní rabíni Ben Zion Meir H̄ai Ouziel (dielo Responsa Mišpatei Uziel) a Isaac ha-Levi Herzog potýkajú s otázkami prípustnosti pitiev. Responzá Rabiho Herzoga Heikhal Yizhak čiastočne odkrývajú množstvo z problematiky povstalej z holokaustu a znovuoobnovenia štátu Izrael. Rabín a dayyan Eliezer Judah ben Jacob Gedaliah Waldenberg, autor Ziz Eli'ezer, sa zamýšľa nad odletom počas sabatu, používaním pomôcok pre hluchých počas sabatu, či sa na reparácií z Nemecka vzťahuje desiatková povinnosť, používanie vody zo slnkom ohrievaných nádrží počas sabatu, transplantáciou ženských reprodukčných orgánov do bezdetnej ženy, transplantáciou srdca, či môže byť úd darovaný za účelom transplantácie osobe, ktorá je chorá, tiež sa zaoberá vojnovým právom. H̄ayyim David Halevi, rabín Rishon le-Zion, napísal responzá Mekor H̄ayyim a Bein Yisrael la-Amim na otázky náboženstva a štátu, napísal halachot na otázky národnej bezpečnosti ako vojenský výcvik a sebeobrana, či je povolené cestovať počas sabatu v lodi so židovskou posádkou, diskutoval tiež právo viesť vojnu počas sabatu, používať výťahy, vlaky, metrá a radarové prijímače počas sabatu.

Reponzá v rokoch po druhej svetovej vojne Me-Emek ha-Bakha, Mi-Gei ha-Haregah od Simeona ben Yekutiela Ephratima odpovedali na otázky, či sa jedná o vraždu, keď ruka dospelého zakrývala ústa plačúceho dieťaťa v bunkri zo strachu z objavenia nacistami, a dieťa zomrelo, či popol židov z koncentračných táborov môže byť vystavovaný, a statusu miest, kde boli židia zavraždení nacistami a pochovaní v obyčajných hrobch.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ TAL, Shlomo. Responsa. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 17 Ra-Sam*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 230-237.

¹⁴⁵ Tamtiež.

Medzi najvýznamnejšie z rabínskych textov responz, ktoré si zasluhujú našu pozornosť, a ktoré predstavujú základ moderného prístupu k Halache, patria texty Yabbia Omer od rabiho Ovadiaha Yosefa, v objeme 10 zväzkov, tiež Yehaveh Da'at, ktorý vznikol editáciou a publikáciou raz týždenne cez izraelské rádio vysielanej relácie Pinnat ha-Halakhah. Ako predchádzajúci rabi aj rabi Haim David Halevi publikoval zbierku Aseh Lekha Rav založenú na rádiovom vysielaní. Rabi Isaac Weiss rozšíril jeho responzá Minhät Yizhak. Responzá Har Zevi od rabiho Zevi Pesah Franka pozostávajú z troch zväzkov „rozoberajúcich“ Jore De'ah a Orach Chajim z kodexu Šulchan Aruch. Rabín Mojžiš Feinstein vydal osem zväzkové responzá Igrot Mosheh.

Literatúra responz je primárne komponovaná z odborných halachických názorov a rozhodnutí rabínskych súdov, tzv. batej din. V súčasnosti je najvýznamnejšou zbierkou súdnych rozhodnutí rabínskych súdov Piskei Din Rabbaniyyim, ktorá bola editovaná rabim Dov Katz a v súčasnosti číta cez 11 zväzkov. Vzhľadom na skutočnosť, že rabínskym súdom je v súčasnom štáte Izrael zverená právomoc rozhodovať výlučne vo veciach rodinného práva, väčšina materiálov sa zaoberá týmto predmetom.

Medzi literárne programy, ktoré extenzívne využívajú responza pre účely rabínskych a talmudických štúdií patria 26 zväzková Talmudická Encyklopédia, ktorá zahŕňa heslá obsahujúce halachické témy od Tanakh cez talmudickú literatúru a jej komentáre až po staršie a mladšie zákonníky, a relevantné zdroje responz.¹⁴⁶

Ozar Ha-Posekim sa zamierava na produkciu digest všetkých existujúcich rabínskych responz týkajúcich sa Halachy a rituálov, zoradených podľa Šulchan Aruch. Predovšetkým sa sústreďuje na oddiel Even ha-Ezer, ktorá pojednáva o rodinnom práve. Obsahuje 19 zväzkov a je publikovaná iba v hebrejčine.

Kovez ha-Posekim je písaná vo formáte Ozar ha-Posekim, ale je sústredená na Chošen Mišpat zaoberajúci sa civilným právom. Pozostáva z troch zväzkov a je jediným literárnym projektom svojho druhu mimo Izrael.

Ozar Mefarshei ha-Talmud, súhrn talmudických komentárov, ktorého prvý zväzok vyšiel v roku 1971, obsahuje k dnešnému dňu päť zväzkov. Komentáre k Talmudu zahŕňajú materiál čerpajúci z responz.

Nová edícia Maimonidovej Mišne Tóry od Shabseho Frankela sa skladá z dvoch zväzkov, a tiež obsahuje index citácií zahŕňajúci odkazy na literatúru responz.

---

¹⁴⁶ SLAE, Menahem. The Publishing of Responsa Texts. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 17 Ra-Sam. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 237-239.

Ďalšími zo zbierok, resp. bibliografickými výskumami relevantných responz zoradených podľa tém, sú *Electricity and the Shabbath* a *Electricity in Halakhah*, ktorých cieľom je sa vysporiadať s technologickými problémami vo vzťahu k Halache vo všeobecnosti zároveň kladúc špeciálny dôraz na sabat i sviatky. Tieto literárne diela boli vydané pod záštitou Inštitútu pre vedu a Halachu v Jeruzaleme ako snaha odpovedať na problémy Židov pracujúcich v priemysle a službách počas sabatov a sviatkov.¹⁴⁷

V kapitole nazvanej RABÍNSKE RESPONZÁ sme pochopili, že literatúra responz je svojím počtom obrovská a neustále sa rozširuje. Responzá by sme mohli chápať, v čisto nadnesenom zmysle a v terminológii dnešného jazyka ako FAQ alebo Q and A, ktoré majú prevádzkovatelia web portálov alebo iných služieb poskytujúcich prostredníctvom internetu, umiestnené na svojich web stránkach za účelom poskytnúť zákazníkovi rýchlu a účinnú pomoc. Dnes sa môžeme stretnúť so systémom podobným responzám na weboch ako je napr. www.chabad.org, www.judaism.about.com, a hoci sa jedná o systém podobný v štylizácii odpovedí, máme za to, že o responzá sa nejedná z dôvodu absencie „vysokej“ a odbornej autority pri poskytovaní halachických odpovedí na otázky vyvstávajúce zo života Žida, responz.

---

¹⁴⁷ Tamtiež.

8 ZBIERKY ZÁKONOV

Termín kodifikácia v historickom zmysle znamená redukciu práva existujúceho v orálnej forme do práva písaného. V tomto zmysle sa koncept kodifikácie podstatne nelíši od legislatívnej činnosti.

Postupom času koncept kodifikácie dostal odlišný význam; menovite v tom, že legislatívna činnosť má slúžiť na uzákonenie, založenie špecifických normatívnych inštrukcií s cieľom buď priniesť nové pravidlo tam, kde doteraz žiadne neexistovalo alebo novelizovať už existujúcu právnu normu (v halachickom systéme plní túto funkciu takkanah alebo gezarah) – kodifikácia sa zaoberá opisovaním celého právneho systému alebo prinajmenšom jeho odvetvia. Účelom kodifikácie je eliminácia nedostatkov vyplývajúcich z rôznorodých a univerzálnych právnych a historických javov ako napr. roztrúsenosť právnych predpisov v rozličných literárnych prameňoch, zastaraný a heterogénny štýl právnych direktív a postupné hromadenie protichodných právnych noriem v rámci konkrétneho právneho systému.¹⁴⁸

Kodifikácia konštituuje autoritatívny zdroj pre lokalizáciu akéhokoľvek právneho pravidla, či zákona, ktorý je časťou konkrétneho odvetvia práva, ktorého nariadenia majú účinok zrušiť akékoľvek iné ustanovenie toho istého odvetvia práva, ktoré predchádza kodifikácii a je s ňou v rozpore. Nádejou veľkých kodifikátorov bola predstava, že kodifikácia by mohla zjednodušiť právo a urobiť ho dostupným a jednoduchým na porozumenie pre každého jedného priemerného človeka. Táto nádej sa čoskoro ukázala byť neopodstatnená, keď si kodifikátori uvedomili, že pochopenie a interpretácia bude nenahraditeľnou činnosťou právnikov.

V Židovskom náboženskom práve je otázka kodifikácie spojená s konkrétnymi problémami spočívajúcimi v samej podstate Halachy a jej histórii. Princíp, že zákon, či zákonník ruší akékoľvek iné ustanovenie toho istého odvetvia práva, ktoré predchádza kodifikácii a je s ňou v rozpore, by v Halache nebolo nikdy obhájiteľné a ako také nebolo nikdy ani šírené. Určujúcim faktorom v Halache, tzn. základom jej právnej sily a autority, je od prvopočiatku jej kontinuita a hodnota každého pravidla alebo normy pridanej do Halachy počas jej vývoja skrz jej právne pramene ako sú interpretácia, Minhag, Takkanah etc., sa opiera o základný zákon Halachy, tzn. písané Právo a z neho skrz generácie odvodených halachot.¹⁴⁹ Dokonca ani Maimonides, ktorý skompletizoval dielo Mišne Tóra, považované za

---

¹⁴⁸ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.765-781.

¹⁴⁹ Tamtiež.

najväčší a najkomplexnejší halachický zákonník zo všetkých, a ktorý tvrdil, že človek by nemal mať potrebu uchýľovať sa k štúdiu akýchkoľvek iných prác na svete obsahujúcich právo Izraela...že človek by mal najskôr čítať písané Právo a potom túto prácu a z tejto práce sa učiť všetkému ústnemu Právu bez potreby čítať akékoľvek iné dielo“ (Yad.úvod), sa nesnažil položiť základy pre Mišna Tóru ako prameň halachickej autority, ktorý by rušil všetky predtým stanovené halachy. Nemal ani úmysel zaviesť akékoľvek zmeny v Halache prostredníctvom jeho práce, pretože kládol dôraz na kontinuitu siahajúcu až k Mojžišovi na Sinai, a na platnosť zákonov v Babylonskom Talmude ako prislúchajúcich celému Izraelu.

Maimonides nezamýšľal nič iné iba to, aby sa zákony do budúca zisťovali a halacha bola rozhodovaná iba podľa jeho kodifikácie, pretože podľa jeho presvedčenia jeho práca obsahovala všetky pravidlá Halachy a akýkoľvek konflikt medzi jeho prácou a predchádzajúcou a záväznou halachickou literatúrou bol nemožný, nepredstaviteľný. Z tohto dôvodu je zrejmé, že z pohľadu neoddeliteľnosti väzby medzi Halachou a jej prameňmi, nemôžeme hovoriť o kúdexoch alebo korektúrach, ale iba o kompiláciách; avšak z pohľadu platnosti, hodnotnosti takýchto kompilácií a možnosti, že v prípade pochybností môžu slúžiť ako základ pre rozhodovanie, sa na ne odkazuje ako na „niečo“, čo má autoritu riadneho kódezu.¹⁵⁰

Práve problémy kodifikácie Halachy zapríčinili adopciu rozličných literárnych foriem, ktoré nachádzame v zákonníkoch. Tieto formy sa dajú klasifikovať do troch hlavných kategórií:

- knihy halachot, tzn. knihy, ktorých účelom je zber záverov vyvedených z halachických pravidiel týkajúcich sa buď celej Halachy alebo jej odvetvia, pričom pred záverom, resp. zhrnutím je v každom jednotlivom prípade podaná krátka diskusia a zhrnutie talmudických zdrojov, na ktorých je založená;
- knihy pesakim (rozhodnutia), ktorých hlavnou náplňou je stanoviť záver z halachických pravidiel – buď pravidiel celej Halachy alebo pravidiel konkrétneho odvetvia práva – bez akýchkoľvek predchádzajúcich diskusií o zdrojoch, ktoré sú ich podkladom;
- kombináciou oboch predchádzajúcich kategórií, ktorá predpokladá rozličné formy v rozličnom historickom období. Navyše k vlastným literárnym rozdielom medzi kategóriami a) a b) sa pridáva, vo všeobecnosti povedané, vonkajšia odchýlka vyplývajúca z ich vnútornej diferenciacie.

---

¹⁵⁰ Tamtiež.

Knihy pesakim sú usporiadané podľa halachickej matérie, hoci pravidlá vzťahujúce sa ku každému predmetu sú rozptýlené medzi rozličné literárne zdroje, čo je najjednoduchšie a najosožnejšie pre dayyana a študenta.

Na druhú stranu autor knihy halachot, ktorého zhrnutiu matérie predchádza diskusia na predmetnú tému a citácia zdrojov, bol z logických dôvodov nútený usporiadať jeho dielo podľa literárnych zdrojov, v ktorých sa nachádzala relevantná halachická diskusia, tzn. patričný talmudický traktát.¹⁵¹

V úvode do tejto kapitoly sme si vysvetlili pojem kodifikácie, jej problémy v Halache a dôsledok halachických problémov vo vzťahu k adopcii literárnych foriem, ktoré sa v zákonníkoch nachádzajú. Zákonníkov ako prameňov Halachy je spústa, no iba tri zákonníky z celkovej množiny tvoria prím. Medzi tieto zákonníky patria: Mišne Tóra od Maimonidesa, ktorá bola napísaná v 12. storočí n.l., Arba'ah Turim od Jacoba ben Ashera zo 14. storočia, a Shulhan Arukh od Josepha Cara zo 16. storočia. Treba podotknúť, že každý z týchto zákonníkov bol a je integrálnou časťou života Židov.¹⁵²

8.1 MIŠNE TÓRA

V 12. storočí Maimonides, ktorý spísal aj trinásť článkov viery alebo tzv. trinásť princípov, vytvoril novú literárnu formu pre zákonníky, v zmysle literárnej formy knihy pesakim, ktorej vrcholom bolo dielo Mišne Tóra (Jad Ha-Chazakah – mocné ruky).

V úvode do Mišne Tóry Maimonides jasne vysvetľuje jeho motiváciu, objekt a metódu kompilácie Mišne Tóry. Faktory ako šírenie halachického materiálu a odstránenie ťažkostí s hľadaním a chápaním halachického materiálu tak, aby „všetky zákony, nariadenia boli odkryté veľkým i malým“ boli tiež z jednou myšlienkou kodifikácie. Maimonides neuvažoval nad tým, že by sa jeho zákonník mal stať zdrojom autority Halachy, štatútu, ktorý patrí iba písanému Právu a ústnemu Právu, ale písal jeho dielo s úmyslom, aby sa stalo autoritatívnou kompiláciou v zhode s ktorou bude halacha rozhodovaná, pretože Maimonides bol presvedčený, že jeho kniha nemôže vyvolať kontradikciu medzi ňou a už záväznou halachickou literatúrou, pretože Mišne Tóra bola koncipovaná na štyroch nosných kritériách, ktoré sa používajú pri zostavovaní zákonníkov dodnes. Týmito kritériami sú:

- Umiestnenie a koncentrácia všetkého materiálu Židovského náboženského práva od písaného Práva až po jeho súčasnosť, a vedecké a systematické spracovanie

---

¹⁵¹ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 768.

¹⁵² EHRLICH, Ariel. Business Ethics. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 307.

písaného Práva. Tento kritérium vyjadril Maimonides tvrdením, že ktokoľvek, kto odkazuje na písané Právo a jeho knihu, bude poznať každý jeden detail Halachy, a preto nebude potrebovať ďalšie knihy ku svojmu štúdiu.

- Členenie a klasifikácia materiálu podľa predmetu. Podľa Maimonidesa toto kritérium bolo najťažšie naplniť, pretože v niektorých kapitolách bolo právo zozbierané aj z „desať alebo viac miest“. Maimonides rozdelil Mišne Tóru do 14-tich kníh (preto sa volajú tiež Ha-Jad ha-Chazakach), každú knihu rozdelil do niekoľkých častí (halachot) v súčte čítajúcich osemdesiat tri, tieto časti rozdelil do tisíc kapitol (perakim) pozostávajúcich z približne 15 000 odsekov (halacha). Knihy a ich jednotlivé halachot sú zoradené ako je uvedené v nasledujúcom texte:
- Rozhodnutie a určenie halachického pravidla bez odkazu na rozporuplné stanovisko alebo na označenie zdrojov. Práve toto kritérium Maimonides dosiahol vďaka jeho drzosti a odhodlaniu odchyliť sa od zvyklostí v súlade s celým človekom ako bytím; novum, ktoré Maimonides priniesol s tretím kritériom je, že do doby napísania jeho diela žiadna halachická práca nenariaďovala, nepopisovala pravidlá Židovského náboženského práva bez odkazu na učencov, ktorí ich odovzdali alebo oznámili, alebo ich zdroje v talmudickej literatúre.
- Posledné z kritérií je v štýle a formulácii. Maimonides si zvolil pre jeho zákonník jazyk Mišny pred jazykom Pentateuchu a Talmudu. Jeho dielo drží ďalší primát čo do celkovej jazykovej a štylistickej štruktúry ako dielo písané čistou, precíznou Hebrejštinou, pričom legálne formulácie sú presné, ľahko čitateľné i pochopiteľné. Maimonidov génus spočíval aj v tom, že napriek tomu, že kompiloval Mišne Tóru z rozličných zdrojov napísaných odlišnými jazykmi, v ktorých sa používali odlišné slovné spojenia, vytvoril tzv. hebrejský legálny štýl, ktorý sa do dnešných dní nepodarilo nikomu prekonať.¹⁵³

O tom, že Maimonides rozdelil jeho kompiláciu Mišne Tóra do 14-tich kníh, ktoré ďalej členil do častí (halachot) v súčte čítajúcich osemdesiat tri, a tieto časti rozdelil do tisíc kapitol¹⁵⁴ (perakim) pozostávajúcich z približne 15 000 odsekov (halacha) sme hovorili v bode 2 predchádzajúceho odseku, pričom sme si zostali dlžní názvy 14-tich kníh a ich častí. Preto z dôvodu úplnosti v nasledujúcich riadkoch pre úplnosť systematického členenia Mišne Tóra uvádzame jednotlivé názvy kníh a ich častí:

---

¹⁵³ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.765-781.

¹⁵⁴ Niektoré zdroje hovoria o 982 kapitolách. Viz *Mišne Tora*. [online] cs.wikipedia.org [cit. 27. 7. 2014] Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mi%C5%A1ne_Tora#Struktura>

1. **Sefer mada** (Kniha poznania)
  1. Hilchot jesodej ha-Tora (Základy Tóry)
  2. Hilchot de'ot (Etické kvality)
  3. Hilchot talmud Tora (Štúdium Tóry)
  4. Hilchot avoda zara ve-chukat ha-gojim (Modloslužba a nežidovské zvyky)
  5. Hilchot tšuva (Pokánie)
2. **Sefer ahava** (Kniha lásky)
  1. Hilchot kri'at Šema (Recitácia Šema)
  2. Hilchot tfila u-virkat kohanim (Modlitba a kňazské požehnanie)
  3. Hilchot tfilin u-mezuza ve-Sefer Tora (Tfilin, mezuzá a zvitok Tóry)
  4. Hilchot cicit (Talit)
  5. Hilchot brachot (Požehnanie)
  6. Hilchot mila (Obriezka)
3. **Sefer zmanim** (Kniha časov)
  1. Hilchot šabat (Sabat)
  2. Hilchot erubin (Prelývanie priestorov)
  3. Hilchot švitat asor (Činnosti zakázané desiateho tišri, tj. na Jom kipur)
  4. Hilchot švitat jom tov (Činnosti zakázané počas sviatkov)
  5. Hilchot chamec u-maca (Kvasený a nekvasený chlieb)
  6. Hilchot šofar suka ve-lulav (Šofar, suka a palmová ratoleť)
  7. Hilchot škalim (Chrámová daň)
  8. Hilchot kiduš ha-chodeš (Posvätenie mesiaca)
  9. Hilchot ta'anit (Pôstne dni)
  10. Hilchot megila ve-chanuka (Purim a Chanuka)
4. **Sefer našim** (Kniha žien)
  1. Hilchot išut (Manželstvo)
  2. Hilchot girušin (Rozvod)
  3. Hilchot jibum va-chalica (Levirátne manželstvo)
  4. Hilchot na'ara betula (Panna)
  5. Hilchot sota (Cudzoložnica)
5. **Sefer kduša** (Kniha svätosti)
  1. Hilchot isurej bi'a (Zakázaný styk)

2. Hilchot ma'achalot asurot (Zakázané pokrmy, kašrut)
3. Hilchot šchita (Rituálni porážka)
6. **Sefer hafla'a** (Kniha prehlásení)
  1. Hilchot švu'ot (Prísahy)
  2. Hilchot nedarim (Sľuby)
  3. Hilchot nezirut (Nazír)
  4. Hilchot arachim va-charamim (Ocenenie a zasvätenie)
7. **Sefer zra'im** (Kniha semien)
  1. Hilchot kil'ajim (Zmiešané druhy)
  2. Hilchot matanot anijim (Dary chudobným)
  3. Hilchot trumot (Obete pozdvihovania)
  4. Hilchot ma'aser (Desiatok)
  5. Hilchot ma'aser šeni ve-neta reval'i (Druhý desiatok a plody štvrtého roka)
  6. Hilchot bikurim im še'ar matanot kehuna še-ba-gvulin (Prvé plody spoločne s ostatnými darmi prinášanými kňazom, ktoré vyrastú vo vnútri hraníc Zeme Izraelskej)
  7. Hilchot šmita ve-jovel (Rok odpočinku a milostivé leto)
8. **Sefer avoda** (Kniha /chrámovej/ služby)
  1. Hilchot Bejt ha-bechira (Chrám)
  2. Hilchot klej ha-mikdaš ve-ha-ovdim bo (Chrémové nádoby a tí, ktorí v chráme slúžia)
  3. Hilchot bi'at ha-mikdaš (Vchádzanie do Chrámu)
  4. Hilchot isurej mizbeach (Veci, ktoré sú zakázané dávať na oltár)
  5. Hilchot ma'ase ha-korbanot (Vykonávanie obetí)
  6. Hilchot temidin u-musafin (Každodenné a prídavné obete)
  7. Hilchot psulej ha-mukdašin (Obeti prehlásené za neplatné)
  8. Hilchot avodat Jom ha-kipurim (Obetná bohoslužba na Deň zmierenia)
  9. Hilchot me'ila (Prestúpenie)
9. **Sefer korbanot** (Kniha obetí)
  1. Hilchot korban Pesach (Pesachová obeta)
  2. Hilchot chagiga (Sviatočná obeta)
  3. Hilchot bechorot (Obeta prvorodených mlád'at)

4. Hilchot šgagot (Obete za prestúpenie spáchané omylom)
5. Hilchot mechusrej kapara (Ti, ktorých zmierenie ešte nie je úplné)
6. Hilchot temura (Náhradná obeta)

10. **Sefer tahara** (Kniha čistoty)

1. Hilchot tum'at met (Nečistota mŕtveho)
2. Hilchot para aduma (Červená jalovica)
3. Hilchot tum'at cara'at (Malomocenstvo)
4. Hilchot metam'ej miškov u-mošav (Ti, ktorý /rituálne/ znečist'ujú lôžko a stoličky)
5. Hilchot še'ar avot ha-tum'ot (Ostatné zdroje rituálnej nečistoty)
6. Hilchot tum'at ochlin (Nečisté jedlá)
7. Hilchot kelim (Nádoby)
8. Hilchot mikva'ot (Rituálne očistné kúpele)

11. **Sefer nezikin** (Kniha škôd)

1. Hilchot nezikej mamon (Škody na hnutel'nom majetku)
2. Hilchot geneva (Krádež)
3. Hilchot gezela va-aveda (Lúpež a stratený majetok)
4. Hilchot chovel u-mazik (Zranenie a poškodenie)
5. Hilchot roceach u-šmirat nefesh (Vražda a záchrana života)

12. **Sefer kinjan** (Kniha nadobudnutia)

1. Hilchot mechira (Predaj)
2. Hilchot zchija u-matana (Nadobudnutie a dar)
3. Hilchot šchenim (Susedia)
4. Hilchot šluhin ve-šotfin (Zástupci – vyslanci a partneri)
5. Hilchot avadim (Otroci)

13. **Sefer mišpatim** (Kniha súdov)

1. Hilchot schirut (Najímanie)
2. Hilchot še'ala u-fikadon (Pôžičky a zálohy)
3. Hilchot melave ve-love (Veriteľ a dlžník)
4. Hilchot to'en ve-nit'an (Žiadosť)
5. Hilchot nachalot (Dedičstvo)

14. **Sefer šoftim** (Kniha sudcov)

1. Hilchot sanhedrin ve-ha-onšin ha-masorin lahem (Sanhedrin – súdny dvor)
2. Hilchot edut (Svedectvá)
3. Hilchot mamrim (Vzbúrenci)
4. Hilchot avel (Truchliaci)
5. Hilchot mlachim u-milchamot (Králi a vojny)¹⁵⁵

Aj napriek všetkým inováciám v kodifikácii Halachy, Maimonides ponechal prakticky nezmenenú kauzistickú metódu formulácie, ktorá bola zaužívaná v čase jeho života, až na fakt, že vyjadril kauzistickú výklad jasným a koncentrovaným spôsobom a niekedy ho doplnil o normatívny princíp (napr. Yaad, To'en). Odpoveď na otázku prečo to tak Maimonides robil môžeme stanoviť tri domnienky:

- Obával sa, že vynechanie kauzistických výkladov a výrokov na normatívne právne princípy, by mohlo viesť k zlyhaniu dosiahnuť cieľ zabezpečiť začlenenie všetkých relevantných právnych skutočností zahŕňajúcich pravidlo, zatiaľ čo jeho hlavným cieľom bolo pokryť celý existujúci systém Halachy;

alebo

- Hoci navonok Maimonides oddelil Mišne Tóru od talmudického práva, zachovaním vernosti kauzistickým metódam chcel Maimonides umožniť čitateľovi, aby pri čítaní Mišne Tóry cítil ducha a atmosféru talmudickej literatúry;

alebo

- Kazuistická metóda, ktorá je podstatou rozvoja Židovského náboženského práva, ako metóda zvolená pre kodifikáciu uľahčuje rozvoj práva prostredníctvom rozlíšenia medzi skorších právnymi precedensmi.¹⁵⁶

Po napísaní Mišne Tóry, hoc diela v súlade s ktorým bolo rozhodované právo vo väčšine akadémií v Babylónii a rozličných krajinách, no predovšetkým v krajinách Orientu, kde boli prijaté za tým účelom zvláštne takkanot (Ran, Resp. č. 62), sa ešte za života Maimonidesa zniesla na jeho halavu vlna kritiky najmä od Provensálskeho učenca Abrahama ben Davida z Posquières (Rabad), o sto rokov neskôr zasa od nemeckých a španielskych halachistov ako napr. Ashera ben Jehiela (Roš.), ktorý spochybňoval samotnú pozíciu knihy pesakim, na ktorej bola Mišne Tóra postavená.¹⁵⁷ Aj preto boli do života uvádzané rôzne komentáre na Mišne Tóru, ktoré len viac komplikovali „situáciu“, pretože im chýbal génus

¹⁵⁵ *Mišne Tora*. [online] cs.wikipedia.org [cit. 27. 7. 2014] Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mi%C5%A1ne_Tora#Struktura>

¹⁵⁶ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s. 771 – 772.

¹⁵⁷ Tamtiež. s. 772.

Maimonida, alebo ďalšie kodifikácie, z ktorých význam pre Halachu má Arba'ah Turim od Jacoba ben Ashera.

8.2 ARBA'AH TURIM

Rabín Jacob ben Asher bol hlavnou halachickou autoritou ranného 14-teho storočia. Ako mladý muž opustil územie dnešného Nemecka a pridal sa k jeho otcovi rabimu Asherovi ben Jehielovi (Roš) žijúcemu na území dnešného Španielska. V Tolede napísal množstvo halachických a exetických prác, z ktorých má najväčšiu váhu kompilácia napísaná v prvej polovici 14-teho storočia nazvaná Arba'ah Turim, na ktorú sa tiež niekedy odkazuje ako na Ba'al ha-Turim¹⁵⁸ Dôvodom ku kompilácii kodexu Turim Asherom bol názor, že v priebehu storočí „sa úvahy stali chybné, diskusie sa zvýšili, názory sa znásobili, takže neexistuje halachické rozhodnutie, ktoré je oprosté od názorových rozdielov“, a preto by jeho dielo malo obsahovať všetky halachot a zvyky zaväzujúcich jednotlivca a spoločnosť.¹⁵⁹

Kodex Asher postavil a jeho obsah formoval na dvoch kritériách:

- Dodržiavať v súlade s názorom Alfasiho a na miestach, ktoré Maimonides alebo iný posekim považovali za sporné, súhlas s názormi jeho otca vyjadrenými v responzách Asher ben Jehiela alebo jeho rozhodnutiami (úvod do Tur, HM). K tomu zostavil Asher skrátenú verziu Piskei ha-Rosh nazvanú Sefer ha-Remazim alebo Simanei Asheri. Jacob ben Asherove prijímanie otcových rozhodnutí bolo založené na pravidle Hilkheta ke-Vatra'ei vo význame právo, zákon je v súlade s neskoršími halachickými učencami¹⁶⁰, keďže Asher bol posledný posek, ktorý poznal a rozhodoval medzi názormi Nemeckých a Španielskych učencov.
- S ohľadom na formu, Jacob ben Asher, vytvoril jeho kodifikáciu ako jednotnú prácu kombinujúcu kvality knihy halachot s knihou pesakim. Asher vyjadruje podstatu pravidiel stručne, bez uvedenie talmudických zdrojov alebo mien učencov

¹⁵⁸ FINK, David, Rabbi. *Arba'ah Turim of Rabbi Jacob ben Asher on Medical Ethics*. [online] 98.131.138.124 [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <<http://98.131.138.124/articles/JME/JMEB1/JMEB1.4.asp>>

¹⁵⁹ KUPFER, Ephraim; DEROVAN, David. JACOB BEN ASHER. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 11 Ja-Kas*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.30-31.

¹⁶⁰ Pravidlo, že právo, zákon je v súlade s neskoršími halachickými učencami sa datuje do geonického obdobia. Do obdobia Abbaye a Rava, t.j. do 4. storočia n.l. platilo pravidlo opačné, a to, že v prípade rozporu medzi učencami, bude rozhodované podľa názoru skorších učencov ako podľa názoru neskôr dissentujúcich učencov. Od obdobia Abbayeho a Rava a taktiež v prípade rozporov medzi post-talmudickými učencami sa uplatňovalo pravidlo, že vo veci rozhodovania halachy názor neskorších učencov prevažuje nad opačným názorom skorších generácií (Asher b. Jehiel, Piskei ha-Rosh, BM 3:10; 4:21; Shab. 23:1). Tento princíp sa tiež uplatňuje vtedy, ak žiak zastáva opačný názor na vec ako jeho učiteľ, a niekedy dokonca aj vtedy, keď jednotlivec spochybňuje názor skupiny skorších učencov (Yad Malakhi, č. 169; Pithei Teshuvah č. 8, Sh. Ar., HM 25)

(výnimkou je začiatok Tur alebo konkrétnej skupiny pravidiel), čím dal jeho dielu kvality knihy pesakim. Vyjadrenie každého individuálneho pravidla je nasledované krátkou citáciou rozdielných názorov post - talmudických učencov na predmetný problém, geonimcov alebo rišonimcov, a na týchto autor vystaval svoje rozhodnutie, niekedy vyjadrené explicitne, inokedy implicitne; týmto spôsobom je dielo tiež ako kniha halachot. Týmto Asher nachádza rovnováhu medzi jednoduchým a výstižným formátom a prepojením s halachickými zdrojmi.¹⁶¹

Arba`ah Turim je zákonník, kodex, ktorý je rozdelený do štyroch častí, tzv. riadkov alebo stĺpcov – Turim, z ktorých je každá delená do halachot a simanim. Simanim sa ďalej člení do subsekcí - se`ifim, Jacobova ben Asherova kodifikácia, podobne ako Alfasiho kodifikácia, zahŕňa iba zákony účinné (v praxi) iba za života Ashera. Arba`ah Turim je rozdelený do štyroch Turim:

- 1) Orah Hayyim - obsahuje 697 kapitol, ktorých predmetom sú požehnanie, modlitby, sabat, sviatky, pôst
- 2) Yoreh De`ah - sa skladá zo 403 kapitol počínajúc Issur ve-Hetter, zákonmi Kašrutu¹⁶², a končiac úžerou, modliarstvom, smútkom
- 3) Even ha-Ezer – je rozdelený do 178 kapitol pojednávajúcich o zákonoch týkajúcich sa žien, konkrétne manželstva, rozvodu
- 4) Hoshen Mishpat – pozostáva zo 427 kapitol týkajúcich sa civilného práva a osobných vzťahov¹⁶³

Usporiadanie kodexu, jeho jednoduchý štýl a jeho bohatý obsah, urobili z Arba`ah Turim jednu zo základných prác Halachy. Štýl a časť obyvateľstva, na ktorú sa každá zo sekcií Arba`ah Turim zameriava nie je rovnaká. Hoshen Mishpat a Even ha-Ezer sú podstatnejšie pre dayyanim – sudcov ako pre spoločenstvo rabínov alebo laikov. Yoreh De`ah bol na druhú stranu určený pre komunitu rabínov, zatiaľ čo Orah Hayyim je príručkou pre rabínov aj laikov. Asher vždy cituje text Talmudu a jeho komentáre, ako aj stanoviská, názory autorít, ktorých bol Asher nástupníkom, a potom stanoví halachu, ktorá predovšetkým nadväzuje na názory Maimonidesa a Asherovho otca. Asherov kodex tiež slúžil ako podklad

---

¹⁶¹ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.774.

¹⁶² Zákony Kašrut – zákony týkajúce sa potravín, prípravy a konzumácie jedál.

¹⁶³ KUPFER, Ephraim; DEROVAN, David. JACOB BEN ASHER. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 11 Ja-Kas. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.30-31.

na oboznámenie sa španielskych Židov s názormi, stanoviskami Francúzskeho a Nemeckého rabinátu.¹⁶⁴

Výnimočnosť diela Arba`ah Turim viedla k jeho rozšíreniu do celej diaspory; jeho autorita bola uznávaná židovskými učencami cez celé generácie, medzi ktorých patrili aj napr. Joseph Caro a Jacob ibn , a z ktorých mnohí napísali k Asherovmu kodexu komentáre. Joseph Caro založil jeho dielo Beit Yosef na „základoch Turim..., pretože obsahuje väčšinu názorov posekim.“ Napísaním Arba`ah Turim sa Asher rozišiel s nemeckými tradíciami jeho otca, pretože Nemeckí rabíni nezostavovali komplexné halachické zákonníky vzhľadom na fakt, že neprikladali univerzálnu autoritu ich legálnym responzám nazerajúc na ne ako na odpovede určené jednotlivcom a tiež kvôli veľkému počtu minhagim – zvykov viažucich sa ku každej jednej židovskej komunite v Nemecku, ktoré boli často rás protichodné. V španielsku naopak bola komunita Židov menej erudovaná, no viac centralizovaná, čo umožnilo Asherovi napísať nielen súhrnný kódex, ale ešte prv editovať, vydať halachický sumár talmudického komentára jeho otca nazvaný Kizzur Piskei ha-Rosh, a responsa jeho otca, čím im dal punc univerzálnej autority.¹⁶⁵

8.3 SHULHAN ARUKH

Po Mišne Tóre a Arba`ah Turim sa radí Shulhan Arukh k jedným z najvýznamnejších kompilácií židovského zákona, resp. kodexu spísaného Josephom Carom, žijúcim v období rokov 1488 – 1575, ktorý patril k jedným z neskorších posekim a mystikov Sefedu.¹⁶⁶

Joseph Caro si pri písaní Shulhan Arukh vzal za podklad svoje skoršie dielo Bejt Josef¹⁶⁷, ktoré vo svojej podstate bolo knihou halachot, ktorá podľa tvrdení autora „nezodpovedala potrebám súčasníkov, pretože iba kniha, ktorá obsahuje Halachu v súhrnnej podobe v zmysle Mišne Tóry, bude schopná slúžiť ako predpis, ktorý bude svetu na osoh“.¹⁶⁸ Na základe svojej myšlienky pretavenej do predchádzajúceho citátu sa Caro rozhodol napísať ďalšiu knihu k Bejt Josef, a to Shulhan Arukh, čo znamená Prestrený stôl, v ktorej by stručnou a jasnou rečou vyjadril každé pravidlo tak, aby bolo jasné ako ho uviesť do života; Shulhan Arukh mal teda slúžiť všetkým ľuďom. Práve pre túto príčinu Caro rozdelil Shulhan

---

¹⁶⁴ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.774 – 775.

¹⁶⁵ Tamtiež.

¹⁶⁶ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 216.

¹⁶⁷ Tamtiež.

¹⁶⁸ ELON, Menachem. Codification of Law. In: SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 4 Blu-Cof. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, s.776.

Arukh do tridsiatich častí, z ktorých mala byť jedna čítaná každý deň tak, aby bolo celé dielo prečítané v priebehu mesiaca.

Shulhan Arukh, okrem toho, že vychádza z diela Bejt Josef, zároveň vychádza z Arba`ah Turim, základom sú mu tri pramene – Maimonides, Alfasi, Asher ben Jechiel<sup>169</sup> - a podobne ako kodex Arba`ah Turim, je rozčlenený do štyroch častí s rovnakými názvami ako časti Arba`ah Turim, t.j. Orah Hayyim, Yoreh De`ah, Even ha-Ezer, Hoshen Mishpat, ktoré Caro rozdelil do 120 halachot, 1 700 simanim, ktoré sa rozčleňujú do 13 350 se`ifim.¹⁷⁰ Každý siman v Shulhan Arukh je uvedený nadpisom, ktorý v niektorých prípadoch z dôvodu vhodnosti skraca je názvy halachot (názvy halachot sú príliš dlhé) alebo k nim pripája opis ich obsahu. Hoci Karov kodex rabínskeho judaizmu postráda analytický komentár, je vyčerpávajúcou prezentáciou Halachy. Prvá časť Shulhan Arukh, Orah Hayyim vo význame Spôsob života, pojednáva o zákonoch pre každodenný život doma a v synagóge, ktorými sa riadi požehnanie, modlitba, sabat, sviatky. Druhou časťou je Yoreh De`ah vo význame Vyučovanie znalostí, zaoberajúca sa negatívnymi a pozitívnymi prikázaniami, tzv. isur ve-heter, zákonmi kašrutu, smútkom za zosnulými etc.. Tretia časť s názvom Even ha-Ezer vo význame kameň pomoci sa zapodieva záležitosťami týkajúcich sa žien ako napr. manželstva, rodinného života rozvodu. Poslednou časťou Carovho kodexu je Hoshen Mishpat vo význame Štít súdu rozoberajúci problematiku civilného a trestného práva.¹⁷¹

Aj keď je Shulhan Arukh nepochybne smerodatnou kodifikáciou rabínskeho judaizmu, jeho deficitom je absencia matérie tradíc a zákazov, ktoré platili medzi Židmi od obdobia rabiho Ashera ben Jechiela. Čo sa však nepodarilo Carovi, podarilo sa Mošemu ben Jisral Isserlesovi, poľskému halachistovi, ktorý spísal dodatky ku Carovmu Shulhan Arukh, nazvané Mapa, tzn. Obrus. Isserles doplnil Obrusom na Prestretý stôl chýbajúce Aškenázske predpisy a praktiky, ktoré vytvárajú pletenec s praktikami a predpismi pôvodného diela zameraného na Sefardských židov, aby sa stal aj z dôvodu svojej stručnosti a rozhodnosti univerzálnym zdrojom halachy a ustáleným kodexom Judaizmu.¹⁷²

---

¹⁶⁹ GANZFRIED, Šlomo R. *Kicur Šulcha Aruch*. s.29.

¹⁷⁰ Tamtiež.

¹⁷¹ NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s.216-217.

¹⁷² NEWMAN - SIVAN. *Judaismus od A do Z...*, s. 217.

9 ZÁVER

V diplomovej práci na tému Židovské náboženské právo, Halacha, sme podrobili jednotlivé zdroje Halachy analýze a zistili sme, že najdôležitejším prameňom práva Halachy je písaná Tóra, z ktorej ostatné pramene odvodzujú svoju autoritu. Tóra, prvých päť kníh Mojžišových, obsahuje v sebe 613 micvot – prikázaní, ktoré sú návodom pre Židov na ceste životom. Tieto pravidlá sa postupom času stali rigidnými, čo malo vyvážiť ústne Právo, ktoré nemalo byť nikdy spísané do Talmudu, prakticky zbierky rabínskych komentárov na Tanakh – Mišny- a ich dodatkov – Gemary, z toho dôvodu, aby vedelo pružne reagovať na nedostatky písaného Práva, aby sa vedelo prispôbiť, v intenciách Tóry, dobe, v ktorej bolo praktikované.

Pri analýze Tosefty sme dospeli k nejednoznačnému názoru v tej veci, či ide o komentár k Mišne, či je to len dodatok Mišny a to aj preto, lebo častokrát sám Talmud „nazerá na Mišnu očami Tosefty“, ďalej preto, že systematika Tosefty je podobná ako tá v Mišne.

Midraše sú typom rabínskej literatúry obsahujúce antológie a kompilácie homílií. Dajú sa rozdeliť do skupín na halachické, hagadické, exegetické, homelitické, alebo podľa ich pôvodu. Rabínsky Midraš kladie dôraz na náboženský zreteľ biblickej práce a výkladu, dá sa lepšie opísať ako definovať; je zmesou halachických a naratívnych prvkov literatúry Halachy.

Rabínske responzá sú zdrojom literatúry, v ktorom sa právo nachádza v odpovediach učencov na otázky, ktoré sú im posielané. Práve v stanovisku učencov, ktoré sa teší veľkej úcte sú rabínske responzá zdrojom halachy, na rozdiel od kodifikácií, ktorých právna autorita vyplýva z ich úplnosti spočívajúcej na sumarizácii zdrojov práva a ich rozdelení.

Uvedená téma vyžaduje ďalšie, podrobnejšie skúmanie, pretože nemáme za to, že bola celkom vyčerpaná.

10 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Literatúra

- ALEXANDER Philip, S. *Textual sources for the study of Judaism*. Manchester: University Press, 1984., 199 p., ISBN 07-190-1700-9.
- BALABÁN, Milan. *Hebrejské myšlení: Serie soukromých přednášek*. Praha: Herrmann a synové, 1993, 141 s.
- BRODY, Robert. *The Geonim of Babylonia and the Shaping of Medieval Jewish Culture*. Yale University Press. 408 p. e-ISBN 978-0-300-14659-2.
- ELON, Menachem. *Jewish law: history, sources, principles* = Ha-mishpat ha-Ivri. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1994, ISBN 0-8276-0389-4 (set).
- FISHBANE, Michael A. *Judaismus: Zjevení a tradice*. 3. vydanie, Praha: PROSTOR, 2003, 192 s., ISBN 80-7260-086-9.
- FRANEK, Jaroslav. *Judaizmus: kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. 4. vyd., Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2009, 256 s., ISBN 978-80-8114-010-5.
- GANZFRIED, Šlomo R. *Kicur Šulchan Aruch*. Mšeno: AGADAH, 2011, 496 s., ISBN 978-80-87571-00-2.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Praha: ROZMLUVY, 1995, 591 s., ISBN 80-85336-31-6.
- LAU, Meir Jisra'el Rav. *Praktický judaismus*. Praha: P3K, 2012, 363 s., ISBN: 978-80-87343-09-8.
- LEWITTES, Mendell. *Jewish law: An Introduction*. Northvale, N.J.: J. Aronson, 1994, 298 p. ISBN 15-682-1302-6.
- LOEWENTHAL, Tali. *The Meaning of the Mitzvot*, In: Chabad.org [online]. 1993-2014 [cit. 2014-07-14].
- NEWMAN, Ja'akov - SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992, 248 s. ISBN 80-900-8953-4
- RACKMAN, Emanuel. *Modern Halakhah for Oour Time*. Hoboken, N.J.: Ktav Pub. House, 1995, 195 p. ISBN 08-812-5295-6.
- SICKER, Martin. *An Introduction to Judaic Thought and Rabbinic Literature*. Westport : Praeger Publishers, 2007, 172 s. ISBN 0-275-99465-1.
- SKOLNIK, Fred - Michael BERENBAUM (eds). *Encyclopaedia Judaica: Second edition. Volume 1-22*. Thomson Gale, Keter Publishing House, 2007, ISBN 978-0-02-865928-2 (set).

, Pavel. . Praha: Libri, 2008, 255 s. ISBN 978-807-2773-794.

STEMBERGER, Günter. *Klasické židovství: Kultura a historie rabínské doby*. Praha: Vyšehrad, 2011, 237 s. ISBN 978-807-4291-852.

STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. 2. rozšířené vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, 490 s. ISBN 978-807-4290-657.

TELUSHKIN, Joseph. *Jewish literacy: the most important things to know about the Jewish religion, its people, and its history*. New York: W. Morrow, 1991, 688 p. ISBN 06-880-8506-7.

Online zdroje

Čtení z Tóry [online]. cs.wikipedia.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cten%C3%AD_z_T%C3%B3ry>

FINK, David, Rabbi. *Arba`ah Turim of Rabbi Jacob ben Asher on Medical Ethics*. In: dostupné online: [online]. Dr. Falk Schlesinger Institute for Medical – Halachic Research [cit. 27. 7. 2014] Dostupné na <<http://98.131.138.124/articles/JME/JMEB1/JMEB1.4.asp>>

CHANELE / חנהל. *TÓRA / TALMUD / MIDRAŠ*. [online]. chanele6019.wordpress.com [cit. 12. 7. 2014] Dostupné na <<http://chanele6019.wordpress.com/2011/05/25/tora-talmud-midras/>>

CHANELE / חנהל. *TÓRA / TALMUD / MIDRAŠ*. [online]. chanele6019.wordpress.com [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <<http://chanele6019.wordpress.com/2011/05/25/tora-talmud-midras/>>

JEWISH PUBLICATION SOCIETY BIBLE: THE ORDER OF THE BOOKS OF THE HOLY SCRIPTURES. [online]. breslov.com [cit. 18. 5. 2014] Dostupné na <<http://www.breslov.com/bible/>>

JEWISH VIRTUAL LIBRARY: EVERYTHING YOU NEED TO KNOW FROM ANTI-SEMITISM TO ZIONISM. AMERICAN-ISRAELI COOPERATIVE ENTERPRIS. Religion: The Tanakh. [online]. jewishvirtuallibrary.org [cit. 14. 6. 2014] Dostupné na <<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Bible/jpstoc.html>>

Judaism. [online]. en.wikipedia.org [cit. 10. 5. 2014] Dostupné na <<http://en.wikipedia.org/wiki/Judaism>>

Judaism: The Oral Law -Talmud & Mishna. [online]. jewishvirtuallibrary.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/talmud_&_mishna.html>

LOEWENTHAL, Tali. *The Meaning of the Mitzvot*. [online]. chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/396881/jewish/The-Meaning-of-the-Mitzvot.htm>

Mišne Tora. [online]. cs.wikipedia.org [cit. 27. 7. 2014] Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mi%C5%A1ne_Tora#Struktura>

POSNER, Eliezer. *The Two Talmuds*. [online]. chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/718279/jewish/The-Two-Talmuds.htm>

SCHIFFMAN, Lawrence H. Creating the Canon: The process and the product of the canonization of the Bible became the basis for a varied tradition of interpretation. [online]. myjewishlearning.com [cit. 18. 5. 2014] Dostupné na <http://www.myjewishlearning.com/texts/Bible/Origins_of_the_Bible/Other_Ancient_Texts/Bible_as_Ancient_Literature/Canonization.shtml>

TAUBER, Yanki. *Reasoning The Stone*. [online]. chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/2832/jewish/Reasoning-The-Stone.htm>

TAUBER, Yanki. *The Logic of the Mitzvot*. [online]. chabad.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <http://www.chabad.org/parshah/article_cdo/aid/2797/jewish/The-Logic-of-the-Mitzvot.htm>

Torah. In: RICH, Tracey R. *Judaism 101*. [online]. jewfaq.org [cit. 14. 7. 2014] Dostupné na <<http://www.jewfaq.org/torah.htm#Talmud>>

ABSTRAKT

Diplomová práce analyzuje problematiku Židovského náboženského práva, Halacha, kterého původ dle talmudických tradic spadá do momentu B_žiho darování Tóry, psané i ústní, na vrchu Sinai Mojžíšovi.

Cílem práce je systematicky shrnout materii zdrojů Židovského náboženského práva. Podat systematickou, stručnou analýzu jednotlivých zdrojů tohto práva s důrazem na psané Právo, ústní Právo a rabínskou literaturu. Práce analyzuje a hodnotí Tanakh, Talmud, Toseftu, Midraš, rabínske responzá a kodexy rabínského judaizmu. Práci jako celek vnímame jako syntézu Židovského náboženského práva vzhledem na skutečnost, že poskytuje ucelený pohled na zdroje Halachy.

Při psaní diplomové práce jsme základné informace čerpali z publikací jako Dějiny židovského národa, Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů, Judaismus: Zjevení a tradice, Modern Halakhah for Our Time, Encyclopaedia Judaica a další.

Práce je členěna do kapitol, z kterých kapitoly dva, tři, čtyři, osm se dále dělí do podkapitol. Systematické dělení pramenů Židovského náboženského práva dle ich, jestli se to tak dá v Halache nazvat, právní síly, je komplikované, protože specifíkem tohoto právního systému je právě rozdrobenost, difuze jeho pramenů mezi obrovský počet textů z různých období a míst, psaných různými jazyky používající odlišnou rétoriku. Diplomová práce se pak snaží seřadit prameny Halachy podle důležitosti, kterou jim autor na základě svého výskumu přidělil.

Klíčová slova:

Židovské náboženské právo, Judaismus, Tanakh, Tóra, Talmud, Midraš, Tosefta, Responza, psané Právo, ústní Právo, B_h, monoteizmus

ABSTRACT

The thesis called Jewish Religious Law, Halakhah, deals and analyzes a problematic of the Jewish Religious Law, which, according to the tradition, was handed down to Moses by G_d at Sinai.

This work aims to analyse a topic of Jewish Religious Law sources, in particular those of the Written Law and the Oral Law and the rabbinic literature – Tanakh, Talmud, Tosefta, Midrash, rabbinic responsa and codes of rabbinic Judaism. The thesis as a whole is meant to be a syntesy of the Halakhah, since it brings a comprehensive view on the sources of Jewish Religious Law.

The thesis comprises of literature such as Dějiny židovského národa, Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů, Judaismus: Zjevení a tradice, Modern Halakhah for Our Time, Encyclopaedia Judaica etc..

This work is divided into chapters, from which chapters two, three, four, eight being further divided into subsections. Systematic approach on dividing sources of Jewish Religious Law according to their, so to say, legal power is complicated due to a diffusion of sources of the Halakhah, and different languages they are written in. The thesis then tries to scheme the sources of the Halakhah on their importance as presumed by the author of this thesis.

Key Words:

Jewish Religious Law, Judaism, Tanakh, Torah, Midrash, Tosefta, Responsa, Written Law, Oral Law. G_d, monoteism